

min nationalpark

SKJOLDUNGERNES LAND

// NUMMER 01
SOMMER 2019

REPORTAGE

REND OG HOP

*Tag med ud
på Skjoldungestien*

TANGCHIPS OG HYLDEBLOMSTSAFT

3 OPSKRIFTER
PÅ MAD I DET FRI

REPORTAGE

VILDERE SKOVE

*Flagermus, skovkøer
og gamle træer.
Læs om urørt skov*

HVEM VAR SKJOLDUNGERNE

MYTISKE VIKINGER OG
HARDCORE HISTORIE

#minNPSkjold2019

FOTOKONKURRENCE

ZOOM IND PÅ SOMMER I NATIONALPARKEN

KÆRE LÆSER

I hånden har du det første magasin fra Nationalpark Skjoldungernes Land. Nationalparken blev indviet i 2015. Alligevel er mange stadig i tvivl om, hvad en nationalpark er for noget. Derfor har nationalparkens bestyrelse besluttet at husstandsomdele tre magasiner i løbet af de næste år, for at give alle os, som bor i Roskilde, Lejre og Frederikssunds kommuner mulighed for at lære nationalparken bedre at kende. Gennem hele magasinet kan du læse historier fra din nationalpark – og for hver historie lidt om de projekter, som vi arbejder med. Du kan også finde masser af ideer til, hvordan du kan bruge din nationalpark i sommerferien.

Fællesskab

Vi har kaldt magasinet "Min nationalpark", fordi nationalparken er både din og min og vores. Den bliver til i en lang række af fællesskaber: Gamle fællesskaber, som eksisterede længe før nationalparken blev indviet – og nye fællesskaber, som nationalparken er med til at skabe. Vi kan ikke flytte noget som helst, hvis ikke I som lever i området har lyst til at være med. Det er der heldigvis rigtig mange som har – og vi har gennem de sidste 4 år oplevet mange gode samarbejder med dygtige folk, foreninger, lodsejere, kommuner og virksomheder i området. Vi håber, at flere har lyst til at være med.

Hvad skal nationalparken

Nationalpark Skjoldungernes Land er én af fem nationalparker i Danmark, som rummer enestående natur og som hvert år støttes af staten. Nationalparken har kort fortalt til opgave at:

- **Bevare, styrke og udvikle nationalparkens natur**
- **Bevare og styrke de landskabelige værdier**
- **Bevare og styrke de kulturhistoriske værdier**
- **Styrke mulighederne for friluftsliv**
- **Styrke formidling, undervisning og forskning**
- **Støtte en udvikling til gavn for lokale fællesskaber, erhverv og turisme**
- **Inddrage befolkningen i nationalparkens etablering og udvikling.**

Katalysator for frivillige samarbejder

Nationalparken har ingen bemyndigelse. Al udvikling foregår gennem frivillige samarbejder. Man kan se nationalparken som en form for katalysator, der er med til at sætte en langvarig, men målrettet udvikling af området i gang. En bæredygtig udvikling, som i én bevægelse kan løfte vores områdes natur, kultur og økonomi. Men også et laboratorium, hvor bæredygtige løsninger kan afprøves i frivillige samarbejder til glæde for os her og for resten af verden.

God læselyst.

Med venlig hilsen

Lars Vedsmand

Bestyrelsesformand i Nationalpark Skjoldungernes Land

INDHOLD

SOMMER 2019

04 Nationalparken i en nøddeskal
Kort fortalt. Lær din nationalpark at kende.

06 Voxpop: Vores nationalpark
Mød tre kvinder og tre mænd på tur i nationalparken.

08 Hvem var Skjoldungerne
Sagnkonger og mytiske vikinger.
Skjoldungernes historie er for både store og små.

10 Rend og hop på Skjoldungestien
Snør vandrestøvlerne og tag med familien Dahl Jensen på tur til Bidstrup Skovene.

16 3 gode vandreture
Find inspiration til vandreture ad Skjoldungestien.

17 5 gode grunde til at komme ud
Forskning viser, at natur er godt for helbredet.

18 The Big Five
Nationalparkens naturvejleder fortæller om fem vigtige arter i nationalparken.

20 Vildere Skove
Tag på skovtur med Naturstyrelsen, og hør om urørt skov i nationalparken.

26 42 projekter i nationalparken
Vandhuller, græsning og infoporte
- læs om 42 nationalparkprojekter.

28 Tangchips, plankefisk og hyldeblomstsaff
Tre opskrifter på mad i det fri.

30 Jord på hjernen
Kunstner Rune Bosse fortæller om natur som inspirationskilde og ideen om et jordmuseum.

35 Fotokonkurrence #MinNPSkjold2019
Skyd og vind 5000 kr. eller sommeroplevelser i nationalparken.

36 Forår på Fuglenes Fjord
Havørn og hættemåger. Tag med Sam Christensen på sejltur på fuglenes fjord.

42 Sommerfugletid
Lær dagens og nattens sommerfugle at kende.

44 5 gode idéer til en vildere have
Giv naturen plads i din have.

45 På jagt med detektor
Guld, sølv og danefæ. Tommy Olesen fortæller om glæden ved at gå med metaldetektor.

50 Sommer i nationalparken
Find sommeraktiviteter for hele familien.

51 Mere nationalpark
Skriv til os, spørg Professor Skjold og find mere information om nationalparken.

Forside: Oplev Avnsø i Bidstrup Skovene.
Foto: Astrid Bjørg Mortensen.

NATIONAL PARKEN I EN NØDDESKAL

KORT OM NATIONALPARK SKJOLDUNGERNES LAND

Fjordland, bakker og store skove

Nationalpark Skjoldungernes Land ligger på Midtsjælland – kun 30 km kørsel fra København. Nationalparkens 170 kvadratkilometer rummer enestående natur, kulturhistorie og nogle af de smukkeste landskaber, vi har. Besøg for eksempel Roskilde Fjord med strandenge, kystskrænter, øer, holme og et enestående fugleliv – eller forsvind ind de store midtsjællandske løvskove med vandrestier og lejrpladser.

Mærk tiden

Siden stenalderen har mennesker levet i området og efterladt sig spor. Oplev de fredede herregårdslandskaber med marker, enge, gravhøje, skibssætninger, vandmøller og andre kulturspor – eller middelalderbyen Roskilde med Roskilde Domkirke som kronen på værket. Livet leves lige nu, og nationalparken rummer lokale fællesskaber, fødevarer, erhverv, kunst og kultur, som er en vigtig del af et besøg.

Ud i det blå – og grønne

Nationalparken rummer en varieret mosaik af naturperler, som kan opleves på cykel og gåben. De mange stier, shelters og tur i nationalparken giver besøgende mulighed for selv at opleve naturen, kulturhistorien og landskabet helt tæt på. Nationalparkens naturvejledere og formidlere inviterer på ture og arrangementer.

Mange indgange

Der er mange indgange til Nationalpark Skjoldungernes Land. 24 museer og naturskoler står klar til at tage imod dig – og nationalparken etablerer en række informationsporte, som viser ud i området og syr nationalparkens sammen. Læs mere på: www.nationalparks skjoldungernesland.dk og hent appen "Nationalpark Skjoldungelandet".

Hvad skal nationalparken

Nationalparken blev indviet i 2015 og har til opgave at beskytte, styrke og udvikle områdets natur, landskab, kulturhistorie, friluftsliv, formidling, undervisning, forskning, lokale fællesskaber, erhverv og turisme på en bæredygtig måde.

FÆLLESSKABER

15 i Bestyrelsen
20 i Rådet
10 i Sekretariatet
50 i Partnerskabsprogram
60 i Formidlerkorpsset
9800 bor i nationalparken

30.000 – 60.000
fugle raster på fjorden
om efteråret.

3000 – 6000 fuglepar
yngler på fjorden fordelt
på 25 – 30 arter

3 KOMMUNER

Roskilde
Lejre
Frederikssund

5 verdensberømte
vikingeskibe

6 væsentlige naturtyper:

- Lavvandet fjord
med øer og holme
- Strandenge og kystskrænter
- Skove
- Søer og vandløb
- Ferske enge og moser
- Overdrev

70
røddliste
svampe
i Boserup
Skov

171
fredede
fortidsminder

2.500.000

røde teglsten i
Roskilde Domkirke
som er UNESCO
Verdensarv

22 konger og
17 dronninger er
begravet i Roskilde
Domkirke

3 togstationer

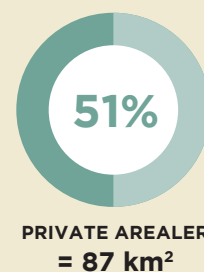
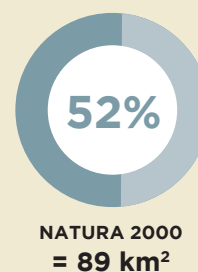
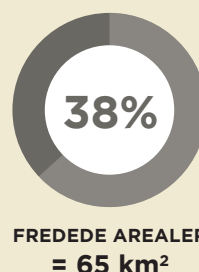
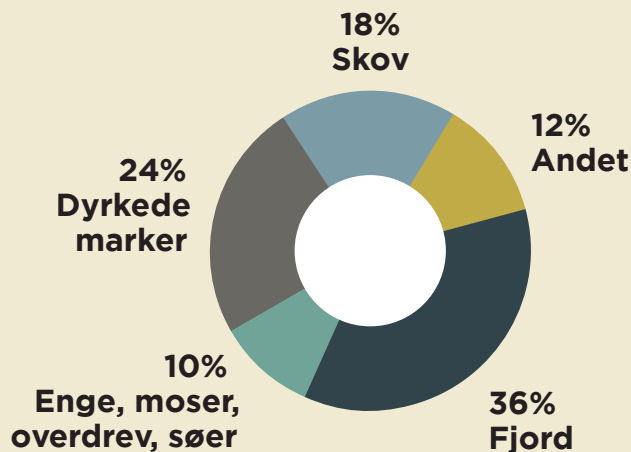
99 km kystlinje
66 km beskyttede vandløb

40 km
Skjoldungesti

24
besøgssteder

AREALFORDELING

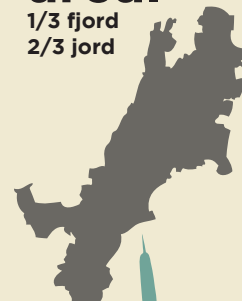

1/3 af landarealet er skovdækket

430
ideer

fra borgere til
nationalparkens
6 års plan

170 km²
areal
1/3 fjord
2/3 jord

10
små havne

527 søer
338 moser
143 ferske enge

31 m dybt: Hestehullet i Roskilde Fjord

**Favoritsted i
nationalparken:**
Sagnlandet

Christel, Lejre
/ Vejleder for unge

Jeg er på vej hjem fra yoga til min syge søn. Nu har jeg lige været inde og handle i Brugsen og så skal jeg hjem.

Min sidste udflugt var i går aftes, hvor vi var ude og gå aftentur ad Skjoldungestien lige her bagved. I går var det på Pokémon-jagt med børnene.

Næste tur bliver nok en aftentur igen på Skjoldungestien - det gør vi næsten hver dag. Og så går jeg også selv ture lidt længere ud ad samme sti mod Osted.

Nationalparken er for mig grønne områder med stisystemer og masser af historie. Især Sagnlandet er et rigtig godt sted med aktiviteter for både børn og voksne.

VORES NATIONAL PARK

Af Nynne Sørgaard
og Camilla van Deurs
Foto: Martin Kunzendorf

Vi tog ud i Nationalpark Skjoldungernes Land og faldt i snak med tre kvinder og tre mænd om natur, folk og fællesskaber.

Klaus og Mikkel, Roskilde
/ Ingeniør og IT-konsulent

Vi er på vej rundt på Roskilde Havn og op forbi de gamle bondehuse i Sct. Jørgensbjerg. To gamle venner, bare ude og se det område, hvor vi er vokset op sammen.

Nationalparken betyder, at det må være et dejligt område, som er værd at bevare.

Næste tur er nok en tur med barnevognen rundt i Roskilde by. Vi er begge på barsel med hver vores lille.

Vi drømmer om det her! At hygge rundt med gode venner og børn på havnen og have det godt. Der kunne godt være nogle flere steder at dyrke nogle aktiviteter. Der er nogle fede områder ud mod Boserup, hvor man godt kunne lave alt lige fra udendørs fitness til legepladser.

**Favoritsted i
nationalparken:**
Roskilde by,
Sct. Hans
området

Lise og Lene, Lejre / Pensionister

Vi er på vej tilbage fra vores ridetur til Skullerupholm gennem Ledreborg Skovene. Vi rider sammen hver onsdag formiddag på Lenes islandske heste. I dag har vi set to glenter – og vi ved, hvor der er en glenterede, men vi siger det ikke til nogen, fordi så får de ikke fred.

Nationalparken er for os et dejligt fristed og basis for masser af naturoplevelser, fx rideture, havkajak og vandreture ad Skjoldungestien. Tit møder vi folk fra toget og så vil vi meget gerne vise dem, hvad det er.

Vi drømmer om bedre ridestier. Og om flere udflugter til vores mange favoritsteder. Til det hyggelige solnedgangssted, hvor vi gik ned og sad med ungerne og fik en klemme og hyggede os. Eller Roskilde Bakke med dødis-hullet på toppen, hvor man kan ligge i læ og se på stjerner.

Favoritsted i nationalparken:
Ledreborg Skovene,
Kornerup Trækfærge,
Kællingehaven

Favoritsted i nationalparken:
Østkysten af
Roskilde Fjord
- især Vigen

Søren, Roskilde / Farfar

Jeg er på vej med mine børnebørn Ingrid og Eva på 3 år ned til Roskilde Oplevelseshavn. Vi skal fiske hajer og andet godt med vores 'make believe' fiskestænger.

Min sidste udflugt var til Boserup Skov med familien ud til Lerskrænten. Vi kom også forbi naturlegepladsen Midgårdssormen – den er sjov for de små.

En nationalpark betyder rigtig meget! Det er jo et sted, hvor naturen kan udvikle sig, og hvor der samtidig er rekreative områder. Det kunne godt markedsføres mere. Jeg har boet i området i over 30 år med min kone. Mine gamle københavner-venner bliver altid overraskede over – du milde kamille – hvor her er pænt.

Jeg drømmer om at området bliver bevaret og udviklet til glæde for mine børn og børnebørn.

HVEM VAR SKJOLDUNGERNE

Af Camilla van Deurs
Foto: Ole Malling
og Werner Karrasch

Nationalparken er opkaldt efter de danske sagnkonger 'Skjoldungerne'. Ifølge sagn og krøniker var de efterkommere af den mytiske Kong Skjold, som gjorde Lejre til det danske riges første kongesæde. Den fortælling er historikerne i dag ikke helt enige om, men en lang række arkæologiske udgravninger vidner tydeligt om, at der har eksisteret et stormandsvælde i området i Danmarks yngre jernalder og vikingetid.

Sagnkongerne i Lejre

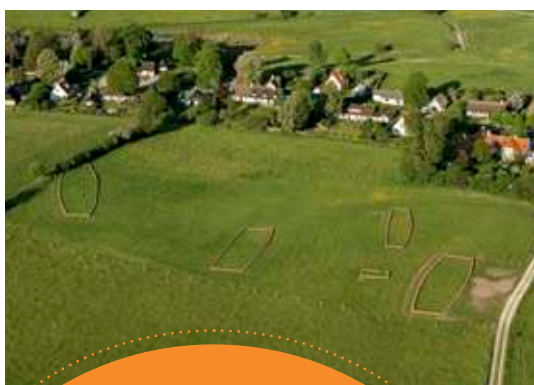
I Lejre er en tusinde år gammel fortælletradition, der væver Lejres historie ind i sagnenes og myternes verden. Skjoldungernes stamfader Kong Skjold bliver i flere af fortællingerne sendt til Danmark af selveste guden Odin, hvor han bosætter sig i området, der i dag kaldes Lejre. Her omtales Lejre som den mest berømte kongsgård i Danmark. Det er blandt sagnene om Skjoldungerne, at vi finder berømte sagnkonger som Roar og Helge, Frode Fredegod, Rolf Krake og Harald Hildetand.

Historierne om Skjoldungerne er mange og farverige, og selvom de kan bygge på virkelige hændelser, så forbliver sagnkongerne mytiske figurer. I følge både historikere og arkæologer var Lejres storhedstid i årene fra 500-1000. Omkring år 1000 blev kongesædet flyttet til Roskilde og Roskilde Domkirke blev opført.

Tag ud og mærk tiden

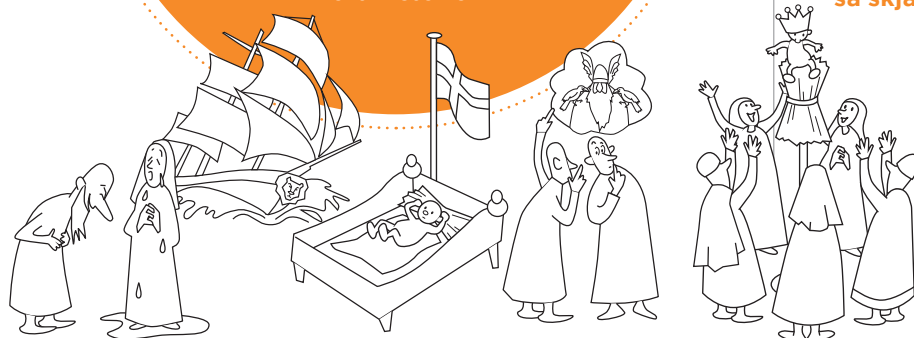
Vest for Gl. Lejre er udgravede vikingehaller fra 500-tallet, som er blandt de største bygninger fra Danmarks oldtid. Den største hal var på 650 kvm. Du kan se markeringerne af hallerne i landskabet. Øst for Gl. Lejre landsby kan du se resterne af en gravplads fra 900-tallet; en 70 meter lang skibssætning opbygget af store granitsten. På bakkerne ligger også mange gravhøje — de fleste menes at stamme fra bronzealderen.

På Lejre Museum kan du få hele fortællingen om Skjoldungerne i udstillingen 'Sagnkongernes Lejre'. I Sagnlandet og på Vikingeskibsmuseet kan du på forskellig vis selv prøve kræfter med livet som viking. Du kan også besøge UNESCO verdensarven Roskilde Domkirke, hvor det største antal kongelige i verden er begravet.

SKJOLDUNGERNE I VERDENSLITTERATUREN

Du kan læse om Skjoldungerne og Lejre i det oldengelske digt Beowulf, den norske Ynglingesaga i Heimskringla, den islandske Rolf Krakes Saga og den delvis tabte store Skjoldungesaga. De mest kendte danske kilder er Danernes bedrifter af Saxo, Den lille Lejre-kronike af en ukendt forfatter og Svend Aggesens kort-historie.

Historiefortælling for store og små

'Saga' betyder "noget, som fortælles" – og det er netop, hvad man gjorde engang! Fra mund til mund er sagaer om heltemod og slægtshistorie vandret gennem generationer i norden. Det er derfor heller ikke helt til at sige, hvornår eller hvordan mange af dem opstod. De første fortællinger om Skjoldungerne er nedskrevet omkring 1100-tallet og senere genfortalt og fortolket flere gange.

Her kan du selv fortælle en af de mange historier om Kong Skjold videre. Syng med på Grundtvigs I gamle dage der var engang fra 1834:

**I gamle dage der var engang,
at danske folk var i kongetrang;
de gode græd, og de onde lo,
hvor ingen hegner, kun torne gro.**

**Da kom en snekke for fulde sejl
med løvehoved og hjertespejl,
med guld og våben og stads om bord,
men ikke en sjæl ved mast og ror.**

**Dog var der liv, for en lille dreng
alene lå i den store seng,
en neg var bundet med aks og strå,
den hvilede drengen sit hoved på.**

**Og hvor han sov både spæd og spag,
dér vajede over et kongeflag,
så liljehvidt og så rosenrødt
som kun hos Freja på kinden mødt.**

**Hvor det i landet blev hørt og spurgt,
det tyktes alle et jærtegn stort,
de hviskede: barnet er Odins søn,
til hjælp os skicket fra ham i løn.**

**De satte negen da på sin rod,
hvor dane-kongen han ellers stod,
så tog de store den lille op
og kønt ham satte i aksetop.**

**Da nyt man spurgte med våbengny,
og højt det gjaldede i vilden sky:
Hil dig, vor konning, bliv rund og bold!
så skalde sjunge om Danmarks Skjold.**

For halvandet år siden forlod familien Dahl Jensen Nørrebro for at flytte til udkanten af Roskilde. I dag er familien forandret. På en vandring ad Skjoldungestien fortæller de om naturens betydning, om ro, frihed, fantasi og tid til hinanden.

REND OG HOP

på Skjoldungestien

"FAR! SE! MOR! SE!" HUBERT PÅ Knap fire år har fundet en kæp på størrelse med en mindre flagstang. Han slæber den efter sig, tydeligt udfordret, men overbevist om kæppens egenskaber som snoebrødspind. 20 meter længere henne ad skovvejen stopper han med et bestemt: "Den skal ikke med." Pinden bliver tilbage, og Huberts små ben sætter i løb, indtil mors hånd er indenfor rækkevidde.

Af Nynne Sørgaard. Foto: Martin Kunzendorf >>

Familien Dahl Jensen er ude at gå en søndag formiddag i marts. Turen på godt fire kilometer følger en strækning ad Skjoldungestien. Første del af turen fører familien henover Særløse Overdrev i udkanten af Bidstrup Skovene ved Hvalsø. Her går køerne om sommeren og græsser, og både sommerfugle og sjældne orkidéer trives i det lysåbne landskab.

Martina Borch-Jensen går forrest med sønnen, Hubert, i hånden, og bagved går Klaus Dahl med datteren Esther på seks. Begge forældre er pædagoger og arbejder til daglig med børn med særlige behov. Nu snakker de om alle muldvarpeskuddene, der ligger som små, sorte toppe i landskabet, og om den shelter-tur, de sammen skal på, når Hubert snart fylder fire år.

Fra København til Roskilde

Udefra ligner familien nogle, der er vant til at færdes i naturen. Men for bare halvandet år siden gik de fleste af familieudflugterne til mere asfalterede legepladser og parker i nærheden af bopælen på Nørrebro i København.

”Vi flyttede, fordi vi havde brug for lidt flere kvadratmeter og noget andet end det hektiske byliv. Vi havde brug for plads, rum og luft,” fortæller Klaus og kigger ned på sin seksårige datter, der i dagens anledning er pakket godt ind i hue og overtøj samt et lille, lilla skørt, der hænger ud under jakken. ”Huset var endnu ikke bygget, og vi kørte derud ved lidt af en tilfældighed. Men lige så snart vi steg ud af bilen og gik hen til den der mark og kiggede ud over landskabet, så købte vi det. Lige på stedet,” griner Klaus, som aldrig har fortrudt beslutningen.

”Hver aften og hver morgen, når jeg kigger ud af vinduet, så tænker jeg: Yes, det var fandeme godt, vi gjorde det her!”

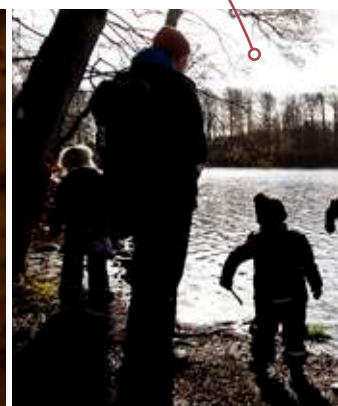
Nye oplevelser i naturen

Efter at have fulgt den lille trampesti henover Særløse Overdrev fortsætter familien gennem et område med spejderhytter og kolonier og når frem til en mudret bakke. For nede af bakken ligger den lille sø, Bøllesø, som er en gammel, udgravet tørvemose, hvor frøerne kvækker muntert om sommeren.

Hubert sætter af sted ned ad bakken og styrter. Han er dog hurtigt på benene igen og med et smil så stort, at smilehullerne tydeligt træder frem på hans buttede kinder. Storesøster Esther griner højt, og da Martina henvendt til datteren kommenterer, at Hubert altid falder i vandet og får våde sokker, griner hun endnu højere.

Ved Bøllesø bliver trampestien afløst af brædder, der er lagt ud til en spang, som snor sig over den gamle tørvemose. Hubert er den første af sted, derefter Martina som hurtigt griber sønnens hånd. Bagved, mere forsigtigt, følger storesøster Esther med sin far.

Kort efter Bøllesø når familien frem til Avnsø - en af Sjællands reneste badesøer. Stien går helt nede langs vandkanten, hvor børnene finder sten og grene, de kan kaste i vandet.

SKJOLDUNGESTIEN
Skjoldungestien er vandrerruter på i alt 40 kilometer.
Stierne forbinder Gl. Iejre med Roskilde, Gevninge,
Osted og Hvalsø. Skjoldungestien er primært trampesti
og kan visse steder være udfordrende.

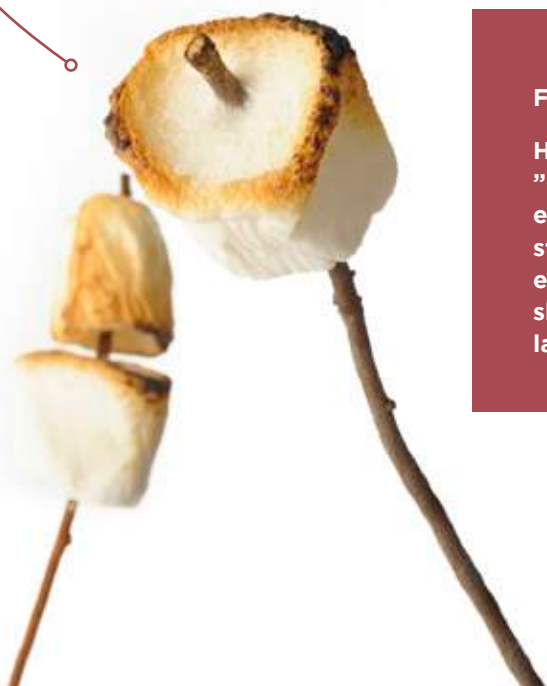
For familien Dahl Jensen har det været en kæmpe gevinst at få mere natur tættere på bopælen. "Naturen betyder alt muligt for os. Oplevelser og glæde. Det er også nyt for os. Lige nu går ungerne og glæder sig til, at vi skal på sheltertur," fortæller Klaus. Martina tilføjer: "For mig giver naturen også en ro, her får tankerne frit løb. Og her har vi mulighed for rigtigt at se, hvordan naturen ændrer sig. Man får lyst til at passe bedre på den, jo mere man er i den."

Fantasi og frihed

Kort efter Bøllesø når familien frem til Avnsø – en af Sjællands reneste badesøer. "Her skal vi tilbage og bade," konkluderer Klaus hurtigt og Martina stemmer i. Vinden blæser i de stadig nøgne trækrone, men ellers er der helt stille i skoven, der omgiver den rene Avnsø. Stien går helt nede ved vandkanten, hvor børnene ivrigt løber af sted i jagten på sten og grene, de kan kaste i vandet.

Latteren bliver båret af blæsten gennem skoven og eskalerer i høje, begejstrede hvin, da Klaus finder en tre meter lang kæp, som børnene på skift får lov at vælte i vandet, så det sprøjter til alle sider. Efter en kop varm kakao ligger begge børn på badebroen og sender små barkbåde ud på vandet.

**GRILLEDE
SKUMFIDUSER
OVER BÅL ER
ALTID ET HIT**

FIND VEJ PÅ SKJOLDUNGESTIEN

Hent nationalparkens app
"Nationalpark Skjoldungelandet"
eller få et kort over Skjoldungestien på et lokalt turistkontor
eller besøgssted. Pæle med små
skilte markerer Skjoldungestien i
landskabet.

"Der sker noget, når man har børn med i naturen. De bliver kreative på en anden måde og keder sig ikke, som de gør, når de er indenfor," bemærker Martina. "Vi kan hurtigt bruge flere timer udenfor, og så er de helt flade bagefter, og det er bare så dejligt." Klaus nikker og tilføjer: "Naturen er ikke defineret af, at der er en gyng, hvor man skal gyng og sådan noget. Det er fantasi og frihed."

Tid til snobrød

Fra Avnsø følger familien Skjoldungestien videre ind gennem Bidstrup Skovene. Trampestien bliver afløst af en bredere skovvej, og hvis man fortsætter, ender man i Hvalsø. Familiens skovtur ender dog ved shelterpladsen, Helvigstrup Skov. Martina og Klaus smider taskerne i den ene af de to sheltere, der ligger smukt med udsigt udover et åbent naturområde. En musvåge hænger i luften over, hvad der ligner et mange hundrede år gammelt, kroget egetræ.

Hubert og Esther løber rundt om shelterne med røde kinder og uglet hår. De plukker blomster, finder kogler og dingler lidt i et par hjemmelavede gynger, som nogen har sat op i et nærliggende træ. Kort tid efter har de besteget det ene græsbelædede shelter – deroppe fra taget kan de kigge ned på deres forældre, som tålmodigt bager snobrød til børnene over et lille bål. Der er ingen travlhed at spore hos Martina og Klaus. I stedet hviler der en ro over dem og deres måde at være med børnene. Måske medvirker naturen – men dét at have tid er også en prioritering, som familien har gjort. Begge forældre arbejder fx deltid. "Det er ikke fordi, at arbejdet ikke er vigtigt, men vi vil gerne have tid til familieliv, til at kunne gøre ting for klimaet og naturen – og andre ting, som vi synes er vigtige," forklarer Martina. Begge forældre bruger også tid på at løbe, gerne meget langt, og deres løb har taget dem vidt omkring i Nationalpark Skjoldungernes Land.

Naturen forandrer os

Familien Dahl Jensen bruger naturen meget, efter at de er flyttet til Roskilde. I hverdagen er det haven, og

i weekenderne prøver de at komme lidt længere ud – helst på cykel eller gåben. "Der er mange steder, vi ikke har fået udforsket endnu, så jeg føler slet ikke, at vi er færdige med området, og det er egentlig også det, jeg godt kan lide. Der er hele tiden noget nyt at opleve," fortæller Martina, som især holder af at tage ned ved Roskilde Fjord i Boserup Skov. "Der er bare sindssygt smukt og helt stille. Der kan man virkelig høre og mærke naturen," siger Martina smilende.

Martina og Klaus er enige om, at det har forandret dem individuelt og som familie, at de er flyttet fra København til Roskilde. "Det gør noget ved os, at man har tæt til skov og bare kan cykle i skoven sådan en formiddag. Det er bare helt vildt fedt – også for børnene. Det betyder også noget for os at komme ud og se, hvordan tingene ændrer sig år for år. Det er måske noget, der ligger lidt længere væk, når man bor i København," forklarer Martina og tilføjer: "Efter at jeg er flyttet herud, er jeg blevet mere ærgerlig over, at der er så mange steder, som er så friserede med hække og græsplæner. Jeg får lyst til, at det hele skal være mere vildt. Jeg kunne godt tænke mig, at man trak meget mere natur med ind i byen."

På vej tilbage mod parkeringspladsen slipper den sidste energi op. Både Esther og Hubert bliver båret af forældrene en stor del af vejen. Der er gået nøjagtigt fire timer fra de to børn sprang ud af bilen klar til eventyr. Nu sidder de igen på bilens bagsæder – trætte, vindblæste og med mudder på støvlerne og skumfidus på kinderne. De sover næsten, før bilen har forladt parkeringspladsen.

Vigtigt: Løb **ALDRIG** tør
for snacks til børnene!

PAK TASKEN

*Her har du en pakkeliste med de
vigtigste ting til skovturen...*

**Termokander med
kaffe og varm kakao
Kop du kan bruge
igen og igen
Brænde
Snittekniv
Snobrødsdej
og syltetøj
Skraldepose
Snacks til børnene
Skumfiduser
Tændstikker**

Turen langs Særløse
Overdrev (1) til Bøllesø (2),
Avnsø og Helvigstrup
Skov shelterpladsen (3)
er cirka fire kilometer
tur/retur.

Medbring selv brænde,
hvis du vil være sikker på
at kunne lave bål. Og husk
altid at tag dit affald med
hjem, når besøget slutter
– også madaffald.

SHELTERTUR

Der er mange offentlige shelterpladser i nationalparken, som du frit kan benytte.
Hvis du ønsker at overnatte, kan mange af shelterne bookes på www.udinaturen.dk.

Find mere information om shelterpladser på:
www.udinaturen.dk
www.nationalparkskjoldungernesland.dk
Appen "Nationalpark Skjoldungelandet"

På nationalparkens hjemmeside og app kan du også finde information om andre
overnatningsmuligheder, fx teltpladser, vandrehjem og kroer.

// Nationalparken udvikler skjoldungestien

Nationalparken, Lejre Kommune og Roskilde Kommune arbejder sammen med arkitektfirmaet NORRØN på en udviklingsplan for Skjoldungestien. Udviklingsplanen skal skitsere en opgradering og udvidelse af stien, som skal give vandrende en bedre oplevelse og indlevelse i egnens historie, sagn og natur. Undervejs undersøger samarbejdspartnerne, hvordan fx skiltning og overnatningsmuligheder kan passes bedre ind i stiens fortælling, og hvor der er brug for nye faciliteter.

5 gode grunde til at komme ud i naturen

På nationalparkens hjemmeside og appen 'Nationalpark Skjoldungelandet' kan du finde inspiration til udflugter i nationalparken. På hjemmesiden og facebook finder du arrangementer i naturen.

HER ER FEM FORSKNINGSBASEREDE FACTS OM, HVAD NATUREN GØR VED OS.

1. NATUREN GIVER RO

Naturen får os til at slappe af. I grønne områder falder vores blodtryk og puls, og mængden af stresshormonet kortisol reduceres i vores spyt. Når nogen siger, de finder ro i naturen, er der altså noget om snakken.

2. NATUREN GIVER FÆLLESSKAB

I naturen er det let at skabe gode relationer og social kontakt mellem mennesker. Det modvirker ensomhed. Hils på dem, du møder på din vej.

3. NATUREN HELBREDER

Naturen har en helende effekt efter sygdomsforløb og indlæggelse. Forskning har blandt andet vist, at patienter, der har udsigt til natur, i gennemsnit vil føle mindre smerte, komme sig hurtigere og bruge mindre medicin.

5. NATUREN GIVER GODE LIV

Helt ny forskning viser, at børn, der vokser op med meget grønne omgivelser, har op til 55 procent mindre risiko for at udvikle en psykisk lidelse senere i livet, sammenlignet med de der vokser op med de mindst grønne omgivelser. I studiet er der taget højde for risikofaktorer som fx socio-økonomisk status og psykiske lidelser i familien.

4. NATUREN FOREBYGGER

Ophold i grønne områder kan reducere risikoen for at udvikle type II diabetes, hjertekarsygdom og astma. Årsagen kan være, at grønne områder indbyder til fysisk aktivitet. Mange mikroorganismer, som findes i naturen, har desuden vist sig at spille en vigtig rolle for udviklingen af et sundt immunforsvar.

Sofie Clauson-Kaas er naturvejleder i Nationalpark Skjoldungernes Land. Hele året igennem afholder hun ture og arrangementer, hvor alle er velkomne. Følg med på nationalparkens face-bookside eller hjemmeside for at se kommende arrangementer.

THE BIG FIVE

Blandt safari-turister bruges udtrykket THE BIG FIVE om fem dyr, man gerne vil opleve. Men hvem behøver løver og næsehorn, når man har havørn og hasselmus? Nationalparkens naturvejleder Sofie Clauson-Kaas giver her sit bud på THE BIG FIVE i Nationalpark Skjoldungernes Land.

HAVØRNEN // er Nordeuropas største rovfugl

HVAD: Havørnen har et vingefang på op mod 2,5 meter. Dens næb og kløer er udviklet med stor præcision til at fange byttedyr som ænder og fisk.

HVOR: I Nationalpark Skjoldungernes Land yngler flere havørnepar. Ofte kan du se dem flyve rundt over Roskilde fjord. Du ser dem bedst fra fjordens østside med kig mod Bog-næs og Eskilsø.

HVORFOR: Havørnen er en fredet fugl. De danner par for livet og bygger enorme reder. Hvert år bygger de videre på reden, som kan blive mere end et ton tung!

HAVØRRED // er en populær rovfisk

HVAD: Havørreden er en hurtig, sølvblank rovfisk, som lever af rejer og småfisk. Når kulden sætter ind, skifter de store, kønsmodne fisk farve og trækker hele vejen op i de ferske åer for at gyde.

HVOR: Havørreden lever i Roskilde Fjord. I Taderød Bæk i den vestlige del af nationalparken kan du se dem helt tæt på, når de gyder i december/januar.

HVORFOR: Havørreden kan holde sin saltbalance konstant, når den skifter fra ferskvand til saltvand! I det salte hav drikker den små mængder havvand og udskiller salt via nyrerne. I ferskvand holder havørreden på saltet ved at udskille store mængder tynd urin.

Foto: Fishing Zealand

Foto: Björn Schulz

Hasselmusen sover vintersøvn i syv måneder! Deraf navnet syvsover. Den sænker sin kropstemperatur for at spare på energien.

HASSELMUSEN

// er slet ikke en mus

HVAD: Hasselmusen er et pattedyr fra familien af syvsovere. Den klatrer rundt i buske og spiser nødder og bær. Hvert forår bygger den nøje konstruerede rede i buske og træer, før ungerne kommer i sensommeren.

HVOR: Hasselmusen lever i Bidstrup Skovene. Den er dog svær at se. Den er lille, godt camoufleret og aktiv om natten. I efteråret bygger den en rede under jorden, hvor den sover indtil april/maj.

HVORFOR: Hasselmusen er i dag en rødlistet art i hele verden, hvilket betyder, at den skal beskyttes for ikke at uddø.

Foto: Rikke Sigen

Eremitt betyder eneboer, så den har nok fået sit navn, fordi den lever skjult i de gamle stammer.

BLÅ ANEMONE

// er forårets budbringer

HVAD: Den blå anemone springer ud i det tidlige forår. Den gemmer energi i sin jordstængel fra året før, så den lynhurtigt kan spire, blomstre og suge lys og næring - før bøgen springer ud og spreder skygge i skovbunden.

HVOR: Den blå anemone kommer frem i Boserup Skov, typisk i marts/april. Den vokser ofte på skrænter, hvor den er fri for visne blade.

HVORFOR: Den blå anemone er det smukkeste lille tegn på forår! Og den får hjælp af myrer til at sprede sig i skoven! Anemonens frø har nemlig et fedtholdigt vedhæng, som er et godt myre-måltid. De bærer derfor frøene med ud i verden.

EREMIT // er en sjælden bille

HVAD: Eremitten er en mørk bille med et svagt metallisk skær. Den er 2-3 cm lang med en rynket, læderagtig overside, og den udskiller et duftstof, som giver den en ruskindsagtig lugt.

HVOR: Eremitten lever i hulrum i 300-500 år gamle egetræer på halvøen Bognæs. Den lever skjult som larve i tre år, før den udvikler sig til bille. Billerne er normalt kun fremme fra sidst i juni til sidst i august.

HVORFOR: Eremittens levesteder opstår meget langsomt, og 85 procent af billerne forbliver i det træ, de er vokset op i. Derfor er det ekstremt vigtigt, at vi passer godt på de gamle træer, hvor eremitten lever.

Foråret er først på vej og dagen er diset og kold. Alligevel er 60 mennesker med topfuer og vandrestøvler troppet op ved Skovly ved Boserup Skov for at høre Naturstyrelsen fortælle om planerne for at omdanne Boserup Skov til det, man kalder urørt skov og anden biodiversitetsskov. Langt borte kan vi høre tusindvis af gæs skræppe fra Kattingesøerne og Kattinge Vig. Den gamle fredede skov ligger højt og flot her midt mellem fjorden og søerne. Naturen i Boserup Skov er en af de mest artsrige og værdifulde i Nationalpark Skjoldungernes Land. Indenfor den næste måned vil et forårsflor i alle farver pible frem – og skoven huser en rig svampeflora, insektfauna og et rigt fugleliv.

DØDT VED FÅR LOV AT
LIGGE I DEN URØRTE
SKOV - TIL GLÆDE FOR
NEDBRYDERE SOM SVAMPE,
BILLER, BÆNKEBIDERE OG
FOR SPÆTTEN OG ANDRE
FUGLE, SOM RUGER I HULLER.
FOTO: OLE MALLING.

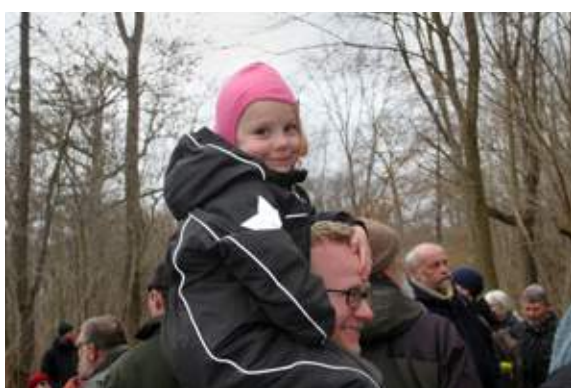

VILDERE SKOVE

*To af nationalparkens skove skal være vildere.
Tag med på vandretur – og hør om Naturstyrelsens
planer om urørt skov og biodiversitet i Boserup Skov
og Bidstrup Skovene.*

Af Malene Bendix »»

Folk i alle aldre var med på tur i Boserup Skov.
Foto: Malene Bendix.

"BOSERUP SKOV ER ÉN AF DE 45 STATSSKOVE, SOM ER UDPEGET TIL URØRT SKOV OG ANDEN BIODIVERSITETSSKOV," FORTÆLLER JENS PETER SIMONSEN, DER ER SKOVRIDER I NATURSTYRELSEN.

Vandretur med dialog og debat

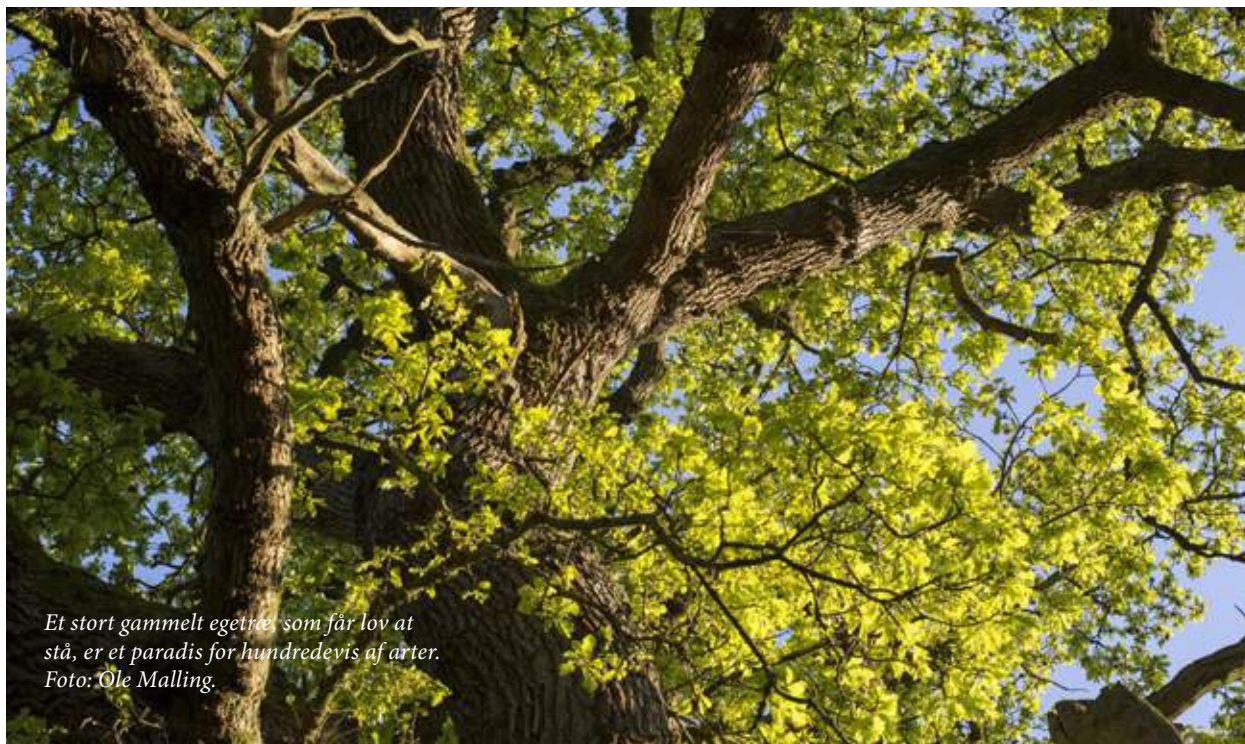
Skovrider Jens Peter Simonsen og skovfoged Hans Jessen byder velkommen til en vandretur med dialog og debat om nogle af de dilemmaer, som Naturstyrelsens folk arbejder med. "Boserup Skov er én af de 45 statsskove, som er udpeget til urørt skov og anden biodiversitetsskov," fortæller Jens Peter Simonsen. "Regeringen besluttede i 2016 at lægge 13.800 hektar af statens skove ud til biodiversitet, fordi skovnaturen er hårdt trængt på grund af dyrkning til træproduktion. Landets fremmeste skovbrugsforskere og biologer har været involveret i udpegningen af 45 af de naturmæssigt fineste skove, vi har i Danmark. De 13.800 hektar skov bliver lagt oven i de skove, som tidligere er udlagt til urørt skov, så der fra 2026 vil blive taget særlige hensyn til biodiversiteten i 22.800 hektar skov – eller en femtedel af statens skove," fortæller Jens Peter Simonsen.

Overgangen til urørt skov

Skoven bliver først urørt fra 2026. Og som aftalen er, skal Naturstyrelsen inden 2026 gøre skoven klar til at overgå til urørt skov – og samtidig tage værdier ud af skoven, for at kunne betale for, at de bliver lagt urørt. Det betyder at Naturstyrelsen skal fælde en del af de økonomisk værdifulde træer til salg. Det gælder både gamle og unge løvtræer og især de nåletræarter, som ikke er hjemmehørende i Danmark som fx douglasgran, sitkagran og grandis. "Forskere og biologer har givet os råd om, hvordan vi kan forvalte skoven – både i overgangsfasen frem til 2026 og derefter," fortæller Jens Peter Simonsen. "Her i foråret arbejder vi på at lave en forvaltningsplan for Boserup Skov og én for Bidstrup Skovene. Turen her skal præsentere nogle af de dilemmaer og spørgsmål, vi tumler med i Boserup Skov."

Hvad er urørt skov?

I urørt skov må skovfolkene ikke røre en finger. Skoven skal klare sig selv og skovarbejderne holder op med at plante og fælde. De kaster grøfter og dræn til, så skovsøer, skovmoser og bække kommer tilbage til skoven. Træerne får lov at blive gamle og gå ud – og når de vælter, får de lov at blive liggende i skovbunden. Nye træer sår sig selv og vokser op i de lysninger, som de gamle træer efterlader – og skoven bliver fuld af mange forskellige træarter i mange forskellige aldre. Det hele skulle gerne resultere i en mere varieret skov med gamle mosbegrøede træer, døde grene og ved i skovbunden – og masser af forskellige levesteder for træer, buske, urter, mosser, laver, alger, svampe, insekter, fugle, krybdyr, padder og pattedyr – og de fødekæder de skaber.

Et stort gammelt egetræ, som får lov at stå, er et paradis for hundredevis af arter.
Foto: Ole Malling.

**I DET TIDLIGE FORÅR KAN DU FINDE DEN SJÆLDNE, BLÅ ANEMONE I BOSERUP SKOV PÅ DE KALKRIGE SKRÆNTER UD MOD FJORDEN.
FOTO: OLE MALLING.**

Hvad er anden biodiversitetsskov?

I det man kalder anden biodiversitetsskov kan Naturstyrelsen passe på de skovtræarter, som vil have svært ved at klare sig i den urørte skov – og den biodiversitet, som er knyttet til disse skovtyper. Skovfoged Hans Jessen peger ud over et område med egetræer og fortæller: ”Egeskoven her er plantet i 1947. Der trænger meget lys ned gennem egekronerne, og derfor kan der vokse mange forskellige urter, buske og træer under egetræerne. I biodiversitetsskoven har skovens folk lov til at hjælpe den mere lysåbne skovnatur ved at fjerne opvækst af fx bøg og ahorn, som ellers hurtigt vil skygge egetræerne væk.” ”Det samme gælder næste punkt,” siger Hans Jessen og peger ned ad skovvejen.

Stævningsskoven

Folk tager hinanden under armen, børn hopper op på forældrenes skuldre, gamle griber deres stok – og så travler vi i samlet flok ned mod stævningsskoven. En stævningsskov er en skov, som bliver drevet som i gamle dage. Her bliver træerne med jævne mellemrum skåret ned til roden – og skyder igen med lange lige stammer, som førhen blev brugt til gærder, brænde og redskaber. Stævningsskoven er en helt særlig lysåben skovtype med masser af unge stammer – og plads for urter og andre arter, som skal bruge lys.

Blå anemone

Det kan være fx blåtoppet kohvede og nogle af vores sjældne og fredede orkideer som skovgøgelilje og tyn-dakset gøgeurt. ”Her stævnedes egnens bønder træer helt frem til 1925. Hvis I kigger efter, kan I se, at nogle af de rigtig store træer har svaj i bunden. De er altså blevet skåret ned – og har skudt nye stammer,” fortæller Hans Jessen. Danmarks Naturfredningsforening i Roskilde har etableret et stævningslaug, der skal stå for stævningen fremover. ”Vi har delt stævningsskoven i 20 parceller. Hvert år skal stævningslauget stævne én parcel. På den måde bliver hver parcel stævnet med 20 års mellemrum,” forklarer Bjørn Petersen fra DN Roskilde. Alle er velkomne i stævningslauget.

*I Bidstrupskovene vil
Naturstyrelsen sætte
kvæg ud, som kan græsse
på skovenge og mellem
træerne. De store dyr
skaber dynamik i naturen.
Foto: Ole Malling.*

Hvid anemone

Urørt skov - og træfældning

Hele flokken kæmper sig ind mellem stævningssskovens mange stammer og finder bittesmå anemoner og den giftige plante dansk ingefær i den tidlige forårsskovbund. Vi kommer ind i den del af Boserup Skov, som skal udlægges til urørt skov. Før skovens folk slipper i 2026, skal der fældes mange træer. Vi standser ved et stort stykke med douglasgran.

"Mange vil nok synes, at det er en skidt start på urørt skov at fælde store områder," siger Jens Peter Simonsen.

"Men der er behov for at fælde de økonomisk værdifulde træer før 2026, så de kan være med til at betale for, at skovdriften ophører. Og der er behov for at skabe så stor variation som muligt, og derved så stor biodiversitet som muligt, når vi pludselig vil ændre en mangeårig produktionsskov til urørt skov."

"Vi vil skabe lysninger inde i skoven. Vi vil fjerne de nordamerikanske arter som douglasgran, sitkagran og grandis," siger Jens Peter Simonsen og kigger op på de høje douglasgraner. "Douglasgranerne tager vi ud og sælger – og det vil skabe en tydelig forandring i skoven. Vi lader dog enkelte træer stå, da douglasgran ikke er invasiv," forklarer Jens Peter Simonsen og peger på en stor lysning: "Her har vi ryddet et stort område med grandis. Det skal nu ligge som en lysning, der langsomt vil vokse til. Vi sløjfer dræningen, så det vil blive til en sump." I de urørte skove skal de naturlige vandforhold genskabes. Det betyder, at grøfter kastes til og drænrør fjernes, så vandet får lov at samle sig i sumpe, moser og søer og på den måde skabes mange nye levesteder.

Skovkøer og skovheste

For at skabe dynamik i de urørte skove har Naturstyrelsen planer om at sætte store græssende dyr, som køer eller heste, ud i udvalgte skove. De store dyr tramper omkring og roder rundt, klør sig op ad træerne og spiser små nye træer og urter – og vil på den måde være med til at gøre skoven mere varieret. "Vi sætter kun dyr ud i Bidstrup Skovene," fortæller Jens Peter Simonsen. "Dyrene skal hegnes inde og passes – og det er dyrt. Vi kan kun bruge skovgræsning, hvor potentialet for biodiversitet er størst. Det er det i Bidstrup Skovene og ti-tolv andre steder i Danmark fx i Grib Skov og Almindingen på Bornholm."

Veterantræer

Vi er standset i en gammel højstammet bøgeskov. Her vil skovens folk fælde en del af de økonomisk værdifulde træer til salg, og lade de mere krumme træer stå. For at få nedbrydningen af de gamle træer til at gå hurtigere, vil man veteranisere træer – dvs. vælge nogle ud og såre dem, så de lige så stille står og dør og skaber levesteder for fx biller, bænkebidere og svampe, som holder af døende træer – og for spætter og andre hulrugende fugle.

Forvaltningsplaner i høring

Hans Jessen forklarer, at Naturstyrelsen er i fuld gang med at udarbejde forslag til forvaltningsplaner for alt, hvad de vil gøre i Boserup Skov og Bidstrup Skovene. At planerne bliver sendt i offentlig høring i løbet af foråret og sommeren. Herefter kan borgere og foreninger orientere sig og give deres besyv med.

Vi siger tak for en meget god og oplysende dag. Og går eftertænksomme hjem.

// HVAD ER BIODIVERSITET?

Skovene bliver lagt urørte for at fremme biodiversiteten. Men hvad er biodiversitet? Og hvorfor er det vigtigt at bevare den?

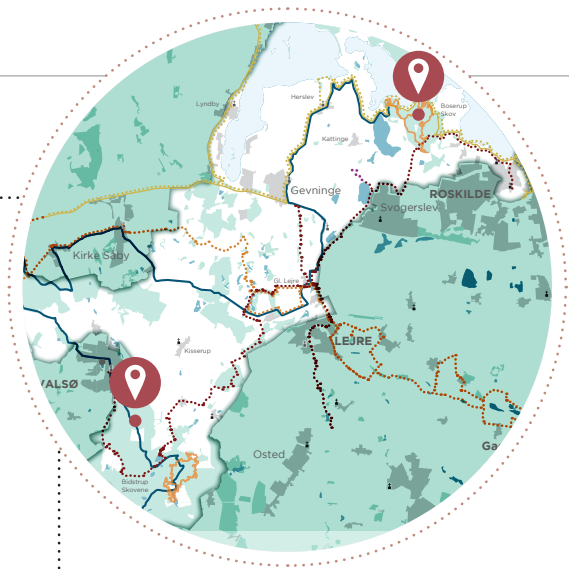
Biodiversitet er mangfoldigheden af alle levende væsener – altså alle dyr, planter, bakterier, svampe og hvad der ellers findes af livsformer på jorden. De er resultatet af 3.8 milliarder års evolution og repræsenterer en uvurderlig skat af liv, vi har arvet.

På FN's konference i Rio i 1992 blev biodiversitet defineret sådan:

”Ved biologisk mangfoldighed (biodiversitet) forstås mangfoldigheden af levende organismer i alle miljøer, både på land og i vand, samt de økologiske samspil som organismerne indgår i. Biologisk mangfoldighed omfatter såvel variationen indenfor og mellem arterne, som mangfoldigheden af økosystemer.”

Det betyder at vi skal beskytte biologisk mangfoldighed på tre niveauer:

- Vi skal bevare mange forskellige arter af planter og dyr.
- Vi skal bevare mange forskellige individer indenfor en art, da de har mange forskellige gener.
- Arterne lever sammen i økosystemer og er ofte afhængige af hinanden. For at bevare mange forskellige arter, må vi også bevare så mange forskellige økosystemer som muligt.

I Boserup Skov og Bidstrup Skovene kan du opleve kejserkåben, der med sit vingefang på 7 cm er en af de største og prægtigste perlemorsommerfugle i Europa. Kejserkåben lever i den lysåbne skov med lysninger og skovbryn.

Engperlemorsommerfugl.
Foto: Hans Henrik Erhardi.

BOSERUP SKOV

Boserup Skov er en 224 hektar gammel løvskov med især bøg og eg, som ligger i det bakkede morænelandskab lige vest for Roskilde. Lerbund, gamle træer og varieret skov er med til at gøre Boserup Skov til en særligt værdifuld skov, som er kendt for sit rige forårsflora med blå, hvide og gule anemoner – og til en helt særlig svampelokalitet med mindst 70 svampearter. Søer, moser og vandhuller giver levesteder for frøer, tudser og stor og lille vandsalamander samt gode forhold for sjældne sommerfugle som fx det hvide c og kejserkåbe.

42 NATIONALPARK PROJEKTER

Her kan du gå på opdagelse i et udvalg af de projekter, vi arbejder med ude i landskabet. De fleste bliver gennemført i samarbejde med private lodsejere, kommuner, foreninger, museer eller Naturstyrelsen.

BESKYTTELSE AF FUGLELIV

- Forskningsprojekter om ynglefuglenes tilbagegang og forstyrrelse af ynglefugle.
- Folderen "God tur på Roskilde Fjord" om fugleliv og friluftsliv.

SKOVGÆRDET
Det gamle fjordfiskerleje og fiskerskurene er blevet renoveret.

ESKILSØ
Naturgenopretning: Klydesøens grøfter er kastet til, så vandstanden bliver mere stabil.

SVANEN
M/S Svanen sejler i rute på Roskilde Fjord. Sejladsen startede sommeren 2018.

DET GULE BADEHUS
Støtte til lejrplads og etablering af blåt klasseværelse undervejs.

HELLIGRENDEN
Restaurering af stemmewærk og vandløb, så havørreder kan gå op i åen.

NYE STENREV
Undersøgelse af muligheden for naturgenopretning af stenrev i Roskilde Fjord.

IDÉER TIL NYE PROJEKTER

Hvis du har idéer til nye projekter i landskabet, er du meget velkommen til at kontakte nationalparkens sekretariat.

TADRE MØLLE
Første infoport
til nationalparken
med udstilling og
aktivitetskasser.

Lejre

KISSERUP ENGE
Tre nye vandhuller
+ indhegning og afgræsning
med kreaturer.

SYVHØJE
Otte gravhøje er blevet
fritlagt, så de kan
opleves i landskabet.

**Natur- og
landskabsprojekter**

Friluftslivsprojekter

**Kultur- og
historieprojekter**

- 1. Eskilsø:** Renoveret mole, opdateret folder og nyt skilt
- 2. Eskilsø:** Nye pæle til stisystem + bordebænkesæt
- 3. Eskilsø:** Naturforbedring af klydesøen
- 4. Skovgærdet:** Fiskerleje og fiskerskure sat i stand + nyt skilt
- 5. Selsø Slot:** Nordlig infoport til nationalparken
- 6. Skibby Bymidte:** Nordlig infoport til nationalparken
- 7. Skrivneråbbet:** Naturpleje for sjældne urter
- 8. Roskilde Fjord:** Beskyttelse af fugleliv

- 9. Nye stenrev:** Forunder-søgelse til etablering af stenrev
- 10. Fuglebeskyttelse:** Yngletids-skilte + rovdyrbekæmpelse på øer og holme
- 11. Gershøj:** Ny spang langs fjorden
- 12. Lyndby:** Blåt Klasseværelse ved Det gule badehus
- 13. Herslev:** Græsning af strandenge
- 14. Slusehuset:** Blåt klasseværelse på vej
- 15. Boserup Skov:** Nyt shelter
- 16. Roskilde Opleveleshavn:** Blå infoport til nationalparken

- 17. Salvadparken:** Blåt klasse-værelse og lejrplads
- 18. Espelund:** Græsning
- 19. Jyllinge:** Plan om blå infoport
- 20. Helligrenden:** Restaurering af stemmeværk og vandløb
- 21. Borrevælle Skov:** Græsnings-projekt på Rævebakken
- 22. Gevninge:** Græsningsprojekt nord for Gevninge
- 23. Roskilde Golfklub:** Nye vandhuller og blomsterenge
- 24. Lejre:** Genåbning af Hjorts-rende
- 25. Lejre å, Ledreborg å og Kornerup å:** Græsning af enge

- 26. Gl. Lejre:** Nyt shelter i grusgrav ved Skibssætning
- 27. Hulegård:** Græsning
- 28. Oren enge:** Græsning
- 29. Syvhøje:** Fritlæggelse af en samling af gravhøje
- 30. Kisserup enge:** Vandhuller og græsning
- 31. Skov Hastrup:** Nye vandhuller og overdrevslandskab
- 32. Bidstrup Skovene ved Avnstrupcentret:** Etablering af handicapvenlig sti
- 33. Bidstrup Skovene:** Støtte til hasselmusprogram

- 34. Bidstrup Skovene:** Forvaltnings-plan for eng-perlemorsommerfugl
- 35. Bæsted Skov:** Græsningsprojekt
- 36. Bjergskoven:** Naturpleje af fattigkær
- 37. Skjoldungestierne:** Forbedring og fornyelse
- 38. Sonnerupgaard Gods:** Pleje af stengærde
- 39. Aastrup Kloster:** Forprojekt til genskabelse af dobbelt voldsted
- 40. Aastrup Kloster:** Græsning langs Elverdamsåen
- 41. Tadre Mølle:** Port til nationalparken
- 42. Svanen:** Rutesejlads på fjorden

LAV DIN EGEN HYLDEBLOMSTSAFT

I JUNI BLOMSTRER HYLDEN
FRA SKOVBYRN OG HEGN. PLUK
DE DUFTENDE HVIDE BLOMSTER
OG LAV HYLDESAFT.

Opskrift

Du skal bruge følgende for at lave din
egen hyldeblomstsaft:

20 klaser af hyldeblomster
Saft af to citroner
1 liter vand
1 kilo rørsukker. Hvis du blander med
honning eller mørk farin, får saften en
mørk og krydret smag.
20 g citronsyre
1 tsk flydende Atamon

Klip blomsterne af de små stængler og
læg dem i en stor krukke. Bland sukker
og citronsyre og hæld det i krukken.
Kog vandet og hæld det i krukken
sammen med citronsaft. Bland alt og
stil det et koldt sted i 4 dage. Si din
hyldesaft gennem et rent viskestykke
- og hæld den på flasker eller frys den
i poser.

SÅ ER DER SOMMERDRIK!

Hyldetid. Foto: Malene Bendix.

PLANKEFISK // Plankefisk er fisk,
som er slået op på planker og tilberedt
i strålevarmen og røgen fra et bål.

Hornfisk kan du
fange i fjorden i maj

TANG CHIPS, PLANKE FISK OG HYLDE BLOMST SAFT

Af Malene Bendix

*Tre opskrifter på
vild mad fra fjorden*

PRØV SELV

Tænd et godt glødebål, som kan holde 40-50 minutter. Bor huller i planken med et bor i forvejen - eller med en kniv på stedet - og snit pinde, som kan gå ind i hullet. Rens din fisk og skyl den. Læg krydderurter ind i fisken og drys med salt og peber.

Du kan planke fisken hel med grønt i maven - eller hvis den er stor, planke de to halvdele hver for sig. Sæt fisken fast på planken ved at stikke pindene igennem fisken og ind i hullerne. Stil plankefisken på skrå, så tæt på bålet, at strålevarmen svider på hånden.

Lad fisken stege 30 - 40 minutter, til den er mør

Opskrift på plankefisk

Du skal bruge følgende for at lave plankefisk:

Rensede og skyllede fisk

Vilde urter fx skovmærke, skovsyre, almindelig syre eller timian.

Salt og peber

Ubehandlede planker med huller

Afbarkede, friske grene

- gerne med sidegrene

Kniv og økse

Glødebål

Opskrift på tangchips

Du skal bruge følgende for at lave din egen tangchips:

Et par håndfulde savtang, klørtang eller blæretang

Olie, fx raps- eller vindrukerneolie

Bål

Gryde, ske, tallerken, køkkenrulle, viskestykke

Klip forsigtigt 5 - 10 cm af spidserne af tangen og læg dem i en kurv eller bøtte. Rens din tang i saltvand og dup den tør med et viskestykke. Så sprutter den ikke, når den kommer i olien. Klip tangen i chips-store stykker. Sæt en gryde med olie på bålet. Varm forsigtigt olien op - og kom tangstykkerne i den kogende olie. Kog i cirka 5 minutter til dine tangchips er sprøde - og læg dem til tørre på et stykke køkkenrulle.

Tangchips behøver ikke salt.

*Plankefisk.
Foto: Malene Bendix.*

Foto: Nynne Sørgaard.

TANGCHIPS

// Høst tang og kog tangchips over bål.

Vi har 400 arter af tang i Danmark - og de fleste er spiselige.

Savtang, blæretang eller klørtang er lette at kende og gode at starte med.

Høst tang på 1/2 meter rent vand, så du er sikker på, at den er frisk. Tag kun tang, som sidder hæftet fast til sten - ikke gammel tang, som flyder i vandet eller ligger på stranden. Tang er levested for dyr, så høst forsigtigt. Pluk eller klip mindre dele af løvet, men tag ikke hele tangplanter.

Blæretang. Foto: Bodil Sofie Espersen

JORD PÅ HJERNEN

Tag med på tur ind i kunstneren Rune Bosses univers, hvor kunst og natur smelter sammen.

Af Camilla van Deurs. Foto: Erdal Bilici

VED LEJRE STATION STÅR EN HØJ, UNG MAND I TERMOTØJ, VANDRESTØVLER OG HUE MED ØREKLAPPER. KUNSTNEREN RUNE BOSSE HAR LAGT DE KØBENHAVNSKE GADER BAG SIG FOR AT TAGE PÅ TUR TIL GEOLOGISKE HOT-SPOTS I NATIONALPARK SKJOLDUNGERNES LAND. VANDRESTØVLERNE BLIVER HURTIGT MUDREDE OG BLÆSTEN BIDER I KINDERNE, MEN RUNE BOSSE TAGER SIG GOD TID TIL AT UNDERSØGE OG SANSE HVERT STED. OG DA DEN SKARPE SOL ENDELIG BRYDER FREM, SPEJLER DET BAKKEDE ISTIDSLANDSKAB SIG I HANS NYSGERRIGE ØJNE.

KOBLING MELLEM NATUR OG KUNST

De fleste forbinder nok kunst med indendørs udstillinger på museer og ikke med store natur- og kulturområder. Ikke desto mindre har Nationalpark Skjoldungernes Land som den første nationalpark i Danmark valgt at arbejde strategisk med kunst i landskabet. I de kommende år vil nationalparken sammen med en række moderne kunstnere finde nye måder at formidle områdets natur- og kulturverdier på. Kan kunst fx være med til at synliggøre det geologiske landskab, som gemmer sig under vores fødder? Det har Rune Bosse sat sig for at finde ud af. Han har nemlig jord i hovedet og grønne fingre og i hans univers hænger kunst og natur uløseligt sammen. Det har ført til, at han nu skal lave et geologisk kunstprojekt i nationalparken.

Rune Bosse (f. 1987) er uddannet på Det Kongelige Danske Kunstakademi med tre års studier ved Olafur Eliassons eksperimenterende kunsthøjskole i Berlin. Han er netop i 2018 blevet hædret med Remmen Kunstpris.

Det første kunstværk af Rune Bosse er efter hans eget udsagn lavet på en højskole i Skive for omkring 10 år siden. Men den kreative tankegang startede hos ham langt tidligere.

”Det at arbejde kreativt er for mig at være nysgerrig på verden, at undersøge den gennem sine sanser og leg for så at omforme disse indtryk og udtrykke dem igen i sit eget sprog – og den proces starter for de fleste af os allerede, mens vi er helt små.”

I kunsthøjskolernes klasselokaler kunne Rune Bosse godt føle sig tilfangetaget i de konservative meninger om kunsten. Det fik ham lige så stille til at gøre op med vanetænkningen og flytte sin kunst udenfor.

”Til at begynde med er jeg først og fremmest lidt frustreret over, at kunsten skal være så isoleret i institutionerne. Jeg følte, at jeg skulle have en stor viden om kunstens historie for at kunne give mig i kast med at prøve at forstå kunstværkerne, så jeg søgte ret hurtigt udendørs, hvor værkerne kan mødes i en friere kontekst, og har en mere direkte relation til omgivelserne.”

FRA IDÉ TIL VÆRK

Kunst er ifølge den danske ordbog bevidst brug af menneskelig skaberevne og fantasi til frembringelse af værker, som kan påvirke eller udfordre modtageren. Men hvor kommer idéerne til værkerne fra?

”Der er mange forskellige måder en ’idé’ kan opstå. Nogle gange er det ved et spørgsmål, som opstår i mødet med et sted, eller når jeg får et materiale i hånden. Andre gange er det nogle følelser eller fornemmelser, som har været længe undervejs, og som pludselig finder en form i et materiale”, fortæller Rune Bosse.

Der findes altså ikke ét klart svar på, hvor han får sin inspiration fra, men det er tydeligt, at det handler om at skabe forbindelser og møde verden.

”Hvordan kan kunsten give os lysten til at undersøge vores omgivelser igen og se det som ligger lige for fødderne af os? Hvordan får vi øje på skoven for bare træer? Det er en spændende udfordring.”

”For mig handler det om at undersøge verden igen med nye øjne og tage nogle af vores verdensforståelser op til genovervejelse. Både ved at se og vise sammenhænge, som kan være svære at udtrykke sprogligt, men som gennem kunsten kan blive behandlet både poetisk og gerne uden forudindtagne meninger.”

NATURENS SKJULTE LÆRDOM

Hvis du møder Rune Bosse – hvad enten det er med sit graveudstyr på en mark eller via hans værker på landets store kunstmuseer – så bliver det hurtigt klart, at naturen spiller en stor rolle. Men hvad er hans forbindelse til naturen, og hvorfor er han så optaget af den?

”Jeg synes, det er nogle store spørgsmål, du stiller... Altså siden jeg har været en lille dreng, har jeg leget i skoven og på markerne. Senere hen, da jeg begyndte at udtrykke mig kunstnerisk, fandt jeg især et fristed i naturen. Et fristed til at hente inspiration og materialer, men også til at undersøge nogle af livets basale spørgsmål, fx ’hvad er tid’? Er den lineær, cirkulær eller en spiral? Sådane spørgsmål kan naturen give nogle svar på, hvis vi giver os hen og betragter den.”

Rune Bosses afgangsprojekt ved akademiet i 2016 var installationen ’Tempus circularis. Fagus sylvatica’, der handlede om netop tid. For at lave værket tog han ud i en skov og observerede det samme bøgetræ gennem et helt år for at se det forandre sig. Denne undersøgende og omhyggelige tilgang er et kendetegn ved hans værker.

Han virker i det hele taget som en kunstner, der søger meningsfuld kontakt med sig selv og jordforbindelse til sin omverden. Åbenhed og brug af naturen er hans redskaber til at forstå nogle af de helt store spørgsmål, der flyver mellem ørene på os alle sammen.

”Eller hvad er døden? Findes døden overhovedet i naturen eller er alt bare en form for forandring af materialers sammensætninger? Frøene bliver til planter, som bliver til jord igen og endnu engang indgår i kredsløbet. Det smukke ved kunsten er jo, at den ikke behøver at komme med et svar, men kan vise dimensioner og dybere perspektiver, som du kan spejle dig i som menneske.”

I NATIONALPARKEN FINDES FLERE OMRÅDER AF SÆRLIG GEOLOGISK INTERESSE. HER SES DET SMUKKE DØDISLANDSKAB VED LEDREBORG GODS.

Foto: Ole Malling

Jordforbindelser. Foto: Rune Bosse

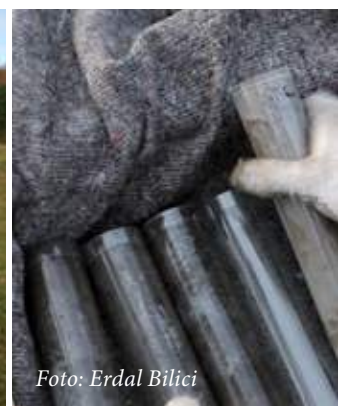

Foto: Erdal Bilici

5 GEOLOGISKE HOT-SPOTS

- Halvøen Bolund
- Dalene omkring Kornerup
- Dødislandskabet ved Ledreborg
- Skovhøjlandet i Bidstrup Skovene
- Elverdamsdalen

ET MUSEUM FOR JORD

Rune Bosse var én af fem kunstnere, som blev inviteret til at bidrage med fagligt input til Kunstprogrammet for Nationalpark Skjoldungernes Land. For ham var der ingen tvivl om, at der skal arbejdes med stedsspecifikke kunstprojekter. Kunsten skal på den måde få folk ud i naturen for selv at mærke den og bevæge sig steder hen, de normalt ikke kommer – og give nyt syn på det, som allerede findes.

”Hvordan får vi øje på skoven for bare træer? Det er en spændende udfordring. Hvordan kan kunsten bruges som et redskab til at opdage og give os lysten til at undersøge vores omgivelser igen og se det som ligger lige for fødderne af os med nye øjne eller fra en ny vinkel. Og måske endda gøre sammenhænge i verden mere tydelige.”

I nationalparken kan du opleve et stærkt kuperet dødislandskab. Der er flere særlige geologiske hot-spots, hvor jordbunden og de særlige formationer danner udgangspunkt for det landskab, som vi ser i dag, og som gennem tiden har udgjort ressource-grundlaget i området.

Foto: David Stjerneholm

RÅD FRA RUNE - SÅDAN KOMMER DU SELV IGANG

”Natur og især kunst er store ord, som ofte afskrækker mange fra at give sig i kast med, hvad de repræsenterer. Men først og fremmest tror jeg, at det handler om at være nysgerrig, legende og ikke mindst at sanse omgivelserne. Jeg tror, det er vigtigt, at vi tager os tid til disse undersøgelser og forbindelser igen. Egentlig er det vel ikke så vigtigt, om det er kunst eller ej, men at vi forbinder os med vores omgivelser og føler os forbundne med dem.”

I foråret har Rune Bosse arbejdet på en skitse til det, han kalder et 'jordmuseum'. Det skal på én og samme tid være et kunstværk og en formidlingsinstallation om geologi. Installationen skal være et åbent laboratorium for alle besøgende, hvor de kan udforske og sanse naturen og genopdage landskabet.

"Egentlig ved jeg ikke særlig meget om jord. Mit udgangspunkt har været at synliggøre den, fordi hvordan kan vi forstå noget, som vi kun ser overfladen af. Vi bevæger os rundt på den hver dag, stort set al den føde, vi indtager, er vokset op af den, og en dag skal vi selv blive til jord igen. Alle disse historier kan aflæses i forskellige lag og sammensætninger af jordtyper." Han gør en kort pause og fortsætter: "Jeg synes, det er tankevækkende, at de ting vi gør ved jorden, og de spor, vi efterlader, bliver optaget i vores føde."

FREMTIDENS FORBINDELSER

Til fælles for Rune Bosses værker er den fremadrettede bevægelse. De stopper ikke deres proces, når de udstilles. Det samme kan siges om Rune Bosse selv, der suser rundt i både ind- og udland, og hele tiden er på vej et nyt sted hen.

"Jeg har et stort ønske om i fremtiden at kunne arbejde med projekter, som direkte bidrager til verden med ting, som gror og vokser. Jeg har i de seneste år arbejdet meget med indsamlinger og registreringer for at prøve at forstå nogle af de systemer, som vi er en del af. Nu kunne jeg godt tænke mig, at mine værker bidrager til en forandring og ikke kun peger på den, men det er en stor opgave, som stadig skal finde en vej og form."

Om håb for fremtidens natur og landskab siger han: "Jeg håber, at vi i fremtiden vil være mere i kontakt med vores omgivelser igen og forstå, at vi er en del af naturen."

Vær nysgerrig på omgivelserne! Rør ved et træ, lugt til jord eller sammenlign mønstre på blade.

Foto: Galleri Jacob Bjørn

Foto: Camilla van Deurs

LÆS KUNSTPROGRAMMET

i 2018 lancerede Nationalpark Skjoldungernes Land et kunstprogram. Det skal sætte fokus på de muligheder kunsten kan bidrage med i forhold til at skabe nye indfaldsvinkler og styrke opfattelsen af bl.a. natur, miljø, videnskab og kulturhistorie.

Kunstprogrammet er udarbejdet af kunstrådgivningsbureauet Somewhere, nationalparken og Lejre kommune - med fagligt bidrag fra kunstnere. Læs det på www.nationalparkskjoldungernesland.dk

VIND 5000 KR.,
EN FAMILIETUR I
FLY HIGH TIL TOPS
ELLER ET ÅRSKORT
TIL SAGNLANDET

FOTOKONKURRENCE

#MINNPSKJOLD2019

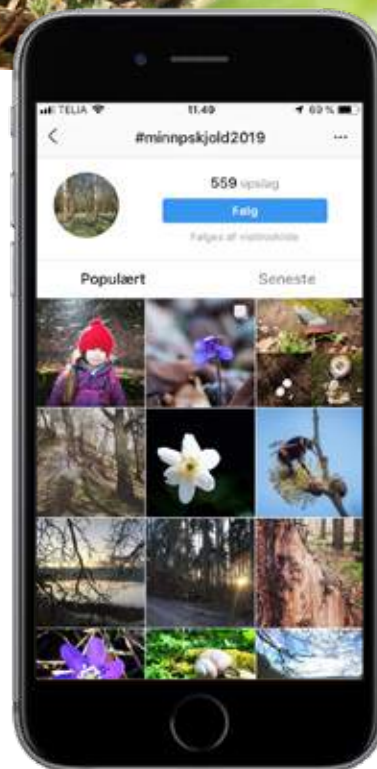
Hvad er Nationalpark Skjoldungernes Land for dig?
Din lillebrors hovedspring i Roskilde Fjord, lyset gennem
vinduerne på Selsø Slot eller en sommerfugl i Bidstrup Skovene?
Tag et billede af det, du synes er karakteristisk for netop din
nationalpark og vær med i den årlige fotokonkurrence,
hvor der er fede præmier på højkant!

Nationalparken kårer tre vindere:

- **Bedste foto kåret af et professionelt dommerpanel.**
Præmie: 5000 kr.
- **Bedste foto kåret via peoples choice på
nationalparkens sociale medier.**
Præmie: En familietur i Fly High til Tops
- **Bedste foto taget af børn og unge (op til 14 år).**
Præmie: Årskort til Sagnlandet.

**FOTOKONKURRENCEN LØBER
FRA 1. JUNI – 10. AUGUST 2019.**

Læs mere om fotokonkurrencen og find konkurrencebetingelserne
på www.nationalparks skjoldungernesland.dk.

FORÅR PÅ FUGLENE FJORD

*Tag med på fugletur på Roskilde
Fjord i det tidlige forår*

TIDLIG, KØLIG MORGEN PÅ EN DISET DAG I MARTS. DE SMÅ, RØDE FISKEHUSE I JYLLINGES GAMLE FISKEHAVN SKUTTER SIG I VINDEN. PÅ KAJEN STÅR SAM CHRISTENSEN OG DELER BJØRNEDRAGTER OG REDNINGSVESTE UD. SAM ER NATIONALPARKENS SEJLENDE MEDARBEJDER OG SAMTIDIG OPSYNSMAND FOR NATURSTYRELSEN OG JAGTFORENINGEN I JYLLINGE HOLME - OG DERFOR VANT TIL AT FÆRDES I BÅD PÅ ALLE ÅRSTIDER. HAN HAR LOVET AT TAGE OS MED PÅ FUGLETUR PÅ FJORDEN - OG VED, HVOR KOLDT DET BLIVER.

Af Malene Bendix. Foto: Ole Malling >>

Fra Lilleø kan man høre tusindvis af gæs, ænder og havfugle skræppe og skrig. Det er forår, og øen huser et mylder af liv. Der er både de overvintrende fugle, som har levet af fjordens spisekammer hele vinteren. Der er trækfuglene, som gør stop for at finde føde på vej mod deres sommerynglepladser højt mod nord. Og så er der ynglefuglene, som kommer hertil for at bygge deres reder og leve i fred på de 30 små øer og holme i Roskilde Fjord. Ynglefuglene er gået voldsomt tilbage gennem de seneste årtier og i samarbejde med nationalparken arbejder forskere fra Aarhus Universitet på at finde forklaringer på tilbagegangen. Én af forklaringerne er truslen fra rovdyr som ræv, rotte og sølvmåge – og en af Sams opgaver er at mindske denne trussel på småøer og holme. En opgave han løser i samarbejde med fjordens kommuner og Naturstyrelsen.

Blishøns og havørn

Vi springer ombord i Sams motorbåd, tjekker redningsudstyret og slipper fortøjningen. Den lille, fladbundede båd tøffer ud langs de pæle, som afmærker sejlrenden mod Eskilsø. Sam peger på en flok blishøns, der ligger i læ for vinden bag Lilleø.

”Blishøns er elendige flyvere, så de kan ikke vide sig sikre for havørnen. Den kommer af og til flyvende ovre fra Østskoven og slår ned over en flok. Så pisker de vandet op for at forvirre den store fugl. Tit virker det. Havørnen navigerer langsomt på sine store vinger og kan slå forkert tre-fire gange, før den får fangst,” fortæller Sam bag roret. Havørnen lægger æg her i marts, og de store ørneunger har brug for mas-

”Havørnen lægger æg her i marts, og de store ørneunger har brug for masser af føde, før de kommer på vingerne. Derfor kan man ofte spotte en havørn på jagt over fjorden. Vi håber, vi er heldige.”

Foto øverst: På tur med Sam Christensen, nationalparkens sejlene medarbejder. Foto: Andreas B. Elkjær.

Foto midten: Kæmpesten, som stenfiskerne har hugget over. Sam viser mærker efter mejslers. Foto: Andreas B. Elkjær.

Foto nederst: Hættemågerne er med til at beskytte fuglekolonierne på Lilleø. Hvis et rovdyr nærmer sig, angriber de skrigende. Her i det tidlige forår har nogle fået deres hætter, andre er stadig i vinterdragt. Foto: Andreas B. Elkjær.

ser af føde, før de kommer på vingerne. Derfor kan man ofte spotte en havørn på jagt over fjorden. Vi håber, vi er heldige.

Russeren, stenfiskerne og havets oaser

Her er ikke meget vand mellem de små holme ud for Jyllinge. Sam springer i sine waders og hopper ud af båden for at skubbe os ud til den sidste pæl. Her ligger ”Russeren”, en enorm basse af en sten, som man bare ikke skal gå på med sin båd. Engang var fjorden fuld af den slags sten, som blev bragt hertil af isen. Men gennem mange år har stenfiskere hentet sten til byggeri af huse, gårde, kirker og slotte.

Sten og stenrev rummer en utrolig artsrigdom, som er vigtig for fjordens liv. På et stenrev dannes store tangskove, hvor fisk og yngel, smådyr, alger og andre organismer lever sammen i en slags havets oaser. Selv om stenfiskeriet er forbudt i dag – og der stadig er store sten tilbage i fjorden – så ville fjordens fisk og livet under vandet have godt af flere store sten og stenrev. Derfor arbejder nationalparken på et naturgenopretningsprojekt, som skal genetablere to stenrev og et formidlingsrev for snorkeldykkere i Roskilde Fjord. Eksperten undersøger sammen med fjordens folk og nationalparken, hvor de kan placeres – og hvordan projektet kan finansieres.

To fugletips!

- 1** Fuglene er ekstremt følsomme for forstyrrelser i yngletiden fra den 1. april til 15. juli. Gå derfor ikke i land på småøer og holme i Roskilde Fjord i yngletiden. Bliver en fugl jaget op fra sin rede, ligger æggene frit tilgængelige for rovdyr, og kullet af unger kan gå tabt.
- 2** Hold afstand og sejl udenom flokke af fugle, der ligger på vandet. Så skal de ikke bruge unødig energi på at blive skræmt op. Mange fugle fælder deres svingfjer i sensommeren og kan ikke flyve i flere uger.

FJORDLAND

I Roskilde Fjord kan du opleve et af Danmarks smukkeste fjordlandskaber. Den lavvandede fjord er 4 – 6 meter dyb de fleste steder. Fjorden rummer et rigt fugleliv og en varieret natur både over og under vandoverfladen, på øer og holme og langs kysten. Samtidig er fjorden et indbydende og benyttet sejlvand for sejlere, kajakroere og surfere.

Roskilde Fjord er udpeget til internationalt natur- og fuglebeskyttelsesområde. Det forpligter alle, der færdes på og omkring fjorden til at vise hensyn til fjordens fugleliv og særlige natur. Du kan let være med til at beskytte fuglelivet og naturen. Ovenfor er to gode råd. Læs flere i folderen "God tur på Roskilde Fjord", som findes på alle havne. Via projektet Fjordland arbejder nationalparken med at balancere benyttelse og beskyttelse i Roskilde Fjord.

Edderfugle, ræve og rotter

Morgenlyset er diset og vagt. En lille flok edderfugle flyver hen over båden. De følges pænt i par – den stort-hvide han og den brune hun. ”Edderfuglene kommer hertil i tusindvis lige nu,” fortæller Sam. ”De bygger deres reder på jorden – og er afhængige af at kunne ruge æggene ud uden at blive forstyrret. De sidste år er der kommet flere edderfugle på fjorden. Det skyldes, at der er flere blåmuslinger, som er edderfuglenes yndlingsføde – og færre ræve.

”Jagtforeningen Jyllinge Holme hjælper med at holde rævene nede på Eskilsø. En enkelt ræv kan skabe ravage i fuglebestanden på en lille ø,” fortæller Sam og fortsætter: ”Et andet rovdyr er rotterne. Lige nu er Lilleø hårdt ramt. Der var ingen rotter for 2 – 3 år siden, men nu er det eksploderet. Vi kan ikke bruge gift, for det går lige ind i fødekæden, og fælder virker først og fremmest på rotteungerne – de voksne er for snedige. Derfor skyder vi nu rotterne om natten med termisk sigte. Det er effektivt – og ret spændende. Vi har skudt og fanget 47 rotter på Lilleø her i vinter.”

Skovgærdet

Vi sejler forbi Tobaksholmen og Yderholmen og kan se over til Skovgærdet – et lille fjordfiskerleje i den nordlige ende af Østskoven, som nationalparken har været med til at sætte i stand. Skovgærdet blev grundlagt i 1895 og var i brug i tre generationer, indtil de to gamle fjordfiskere, Arne og Jørgen Hansen, forlod det i 2003. Det lille fiskerleje er værd at besøge en sommerdag med madkurv og fiskestang – men lige nu stævner vi mod Eskilsø og fortøjer båden i den nyligt renoverede havn, som nationalparken også har hjulpet med at få sat i stand. Du må gerne besøge Eskilsø – bare du går i land ved havnen, så fuglelivet ikke bliver forstyrret. Fra havnen går fire afmærkede ruter, som besøgende skal følge – igen af hensyn til fuglene.

Fuglenes ø

Eskilsø er med sine 1,4 kvadratkilometer fjordens største ø. Tidligere blev øen dyrket som landbrug, men siden Struckmannsfonden købte øen af Selsø-Lindholm Gods i 1982, er Eskilsø blevet omdannet til et paradis for fugle. Og ja, det er der ingen tvivl om. ”Se klyderne dernede,” siger Sam og peger på 18 af de smukke hvid-sortede vadefugle, der prikker i sandet med deres lange næb. Mågerne skriger, strandskaden dyttelytter med sit orange næb, ænder, grågæs og kæmpestore flokke af bramgæs fylder luften med vingeslag. Lærker svirrer i luften, og viber slår sving. Det er forår.

- Skovgærdet
- Havnen på Eskilsø
- Jyllinge fiskerihavn

«

Foto øverst: Bramgæs over Lilleø.
Foto: Andreas B. Elkjær.

Foto 2. øverts: Fjordternen overvintrer i Syd- og Vestafrika og trækker mange tusinde km hvert år. Roskilde Fjord huser en af Danmarks største bestande af ynglende fjordterner – og er også rasteområde for fjordterner som yngler længere mod nord. Det er en af årsagerne til, at Roskilde Fjord er udpeget til Natura 2000 område. Foto: NatureEyes.

Foto 2. nederts: "Den lille havn på Eskilsø er lige blevet renoveret. Foto: Andreas B. Elkjær.

Foto nederst: Klosterruinen på Eskilsø i tidligt forårsllys. Her levede kannikemunke i 1100-tallet. De holdt mere af kædedans og vin end salmesang. Foto: Andreas B. Elkjær.

Klosterruin og naturpleje

Vi går langs en afmærket sti op mod klosterruinen på Eskilsø – et ældgammelt augustinerkloster fra 1120. Omkring os drøner en lille flok på otte harer omkring, og i det fjerne bevæger silhuetter af rådyr sig roligt af sted i morgentågen. "En central del af naturplejen her på Eskilsø er græsning. Det er vigtigt for fuglene, at øen ikke vokser til i skov og krat. Lige nu går der får – og til maj kommer der 120 køer over og går i løsdrift hele sommeren," fortæller Sam og peger ud over en af de søer, som er genopstået efter at Struckmannfonden har fjernet dræn og stoppet pumper.

Flyvende døre

Da vi når op på toppen af bakken, sker det forunderlige: "Hov! Der er han. Der er havørnen!" Sam peger og vi får kikkerterne frem. Og ganske rigtigt – med majestætiske vingeslag dukker en havørn op over bakken. Den skaber uro i en stor flok bramgæs, så luften fyldes af vinger og skræp. Kort tid efter kommer endnu en havørn adstadigt flyvende. Som i slowmotion basker de på meterbrede vinger over til et gammelt træ, sætter sig som to enorme silhuetter og kigger ud over Fuglenes Fjord. Sikken en morgen.

UD I DET BLÅ //

Find masser af dejlige naturoplevelser ved Roskilde Fjord.

Brug appen "Nationalpark Skjoldungelandet" til at finde stier, ruter, lejrpladser, badesteder, fugletårne og meget andet nyttigt. Her er et par ideer:

- **Hop i vandet:** Fjordens bedste badestrande finder du i Veddelev, Herslev og Jyllinge Nordmark. Fjordens mindste badestrand ligger i Gershøj.
- **Tur på gåben:** Følg Fjordstien, skovveje i fjordens skove – eller trampestier på Eskilsø, ved Selsø og Skriversø.
- **Cykeltur:** Følg Fjordstien rundt om fjorden.
- **Kajakstur:** Følg kajakruter og find gode lejrpladser omkring fjorden. Du kan sætte kajakken i i de fleste havne.
- **Sejlads:** Sejl ud fra en af fjordens 10 små havne i egen båd – eller sejl med nationalparksbåden Svanen, Vikingskibsmuseets skibe, Sagafjord, Dampskibet Skjelskør eller skibene fra Maritimt Forsøgscenter.

Tekst: Malene Bendix. Tegninger: Eva Wulff.

SOMMER FUGLETID

Om sommeren er der mange sommerfugle i naturen. Du kan se dem flagre omkring i haver, på enge og i skovene, hvor der er blomster. Om dagen flyver dagsommerfugle med deres klare farver. Om natten flyver natsværmerne - og selv om deres farver er mere dunkle, er det også sommerfugle.

Se på sommerfugle

Hvis du vil opleve sommerfuglene tæt på, kan du lokke dem til med suktersaft. Kog saft eller vin op med sukker til en tyk lage. Dyp en uldtråd i lagen og hæng uldtråden op i et træ. Hvis der er sommerfugle i nærheden, vil de komme flagrende og sætte sig på tråden, rulle deres lange snabler ud og suge af den søde frugtsaft. Du kan også lokke dem til med moset banen på en tallerken i græsset. Brug en insektbog eller app til at hitte ud af, hvilke sommerfugle du ser.

Lyslokning af natsværmere

Natsværmerne er nattens sommerfugle. De orienterer sig ved lyset fra månen. Derfor kan du lokke natsværmerne til med lys. Hæng et hvidt lagen op på en tørresnor i en gammel have eller læg det på jorden. Stil en lampe, så den lyser på lagenet - og læg en stak æggebakker på lagenet ved lampen. Natsværmerne vil blive lokket af lyset og forsøge at gemme sig i æggebakkerne. Her kan du kigge på dem, før du slukker lyset og slipper dem ud i sommernatten igen.

DANSKE SOMMERFUGLE I TILBAGEGANG

Vi har registreret 2500 arter af sommerfugle i Danmark, hvor langt de fleste er natsværmere. Kun 19 dagsommerfugle er almindelige i hele landet. Sommerfuglene er i tilbagegang - og det er udtryk for, at mangfoldigheden af planter og dyr er under pres. Nationalparken arbejder via naturpleje som græsning og høslæt på enge og i skove på at skabe flere lysåbne levesteder for blomster, sommerfugle og andre arter.

DU KAN LET KENDE
DAGPÅFUGLEØJE
PÅ DE STORE ØJNE,
DEN HAR PÅ SINE
VINGER.

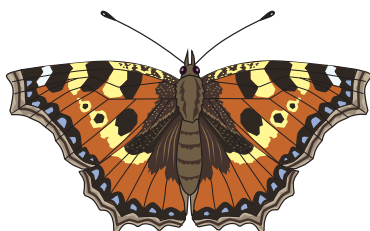
DAGPÅFUGLEØJE

// Vingefang: 52 – 65 mm

// Flyvetid: Marts – oktober

Dagpåfugleøje er en strejfer, som du kan opleve i skovbrynet, i haven og ved moser og enge med mange blomster. Dagpåfugleøje lægger sine 300 – 500 æg på brændenælde. Æg bliver til larver, pupper og sommerfugle, som spiser sig tykke og fede i nektar og frugt - og overvintrer i dybe revner i træernes bark.

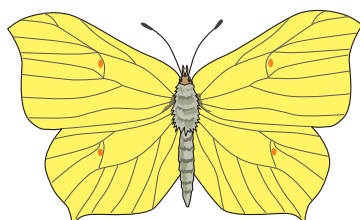
*Sommer er sommerfuglenes tid.
Lær fem almindelige sommerfugle at kende.*

NÆLDENS TAKVINGE

// Vingefang: 45 – 50 mm // Flyvetid: Marts – oktober

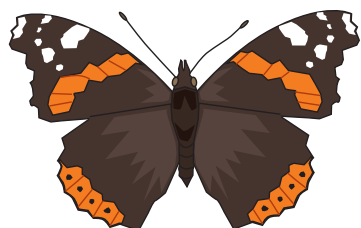
Nældens takvinge er Danmarks nationalsommerfugl – og du kender sikkert den smukke orange sommerfugl, som er en af vores mest almindelige sommerfugle. Nældens takvinge lever overalt, hvor der er brændenælder – dvs. i haver, skove, i det åbne land og langs vores kyster. Her lægger den sine æg – og her spiser dens larver sig tykke og runde, før de forpupper sig og bliver til nye takvinger.

CITRONSOMMERFUGL

// Vingefang: 54 – 64 mm // Flyvetid: Marts – september

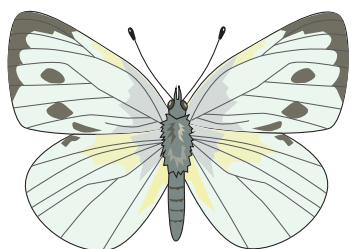
En af de første sommerfugle som flyver i det tidlige forår er citronsommerfuglen. Deres parringsdans er en spiralformet flugt højt op imod himmelen. Citronsommerfuglen lægger sine æg på bladene af tørst og vrietorn, som vokser i skove og hegn – og derfor vil du kunne se sommerfuglen i nærheden af træer. Hannen er som navnet siger citrongul med en lille orange prik på hver vinge. Hunnen er fint lysegul.

ADMIRAL

// Vingefang: 55 – 70 mm // Flyvetid: Juni – oktober

Admiralen er en flot mørkebrun sommerfugl med orange ordensbånd og hvide prikker. Hvert efterår trækker de små skøbelige sommerfugle flere tusind kilometer sydpå til området omkring Middelhavet. Her parrer de sig og lægger æg på brændenælder. Og når vinteren er omme, trækker den nye generation af admiraler nordpå til vores breddegrader igen. De har aldrig fløjet turen, men er genetisk kodet til at finde hjem og navigerer sandsynligvis efter lyset og jordens magnetfelter.

**FLYVER HURTIGT OG
MÅLBEVIDST MED OP
TIL 15 KM I TIMEN**

KÅLSOMMERFUGLE

// Vingefang: 50 – 65 mm // Flyvetid: April – oktober

Kålsommerfugle er hvide med sorte tegninger. Stor kålsommerfugl er en af de almindelige sommerfugle i Danmark. Den lever på marker og i haver, hvor der ikke bliver sprøjtet. Hunnen kan lugte kålplanter på lang afstand. Den smager på kålbladene med fødderne og lægger sine små gule æg på kålplanter. Når larverne bliver klækket lever de af kål – hvilket ikke altid er havejeherens kop te. Den store kålsommerfugl kan trække langt og over store havområder.

5 GODE IDEER TIL EN VILDERE HAVE

Få mere liv i din have

I nationalparken arbejder vi for at skabe større sammenhængende naturområder, større biologisk mangfoldighed og flere og bedre levesteder for dyr og planter.

Forskning viser, at biodiversiteten i byens haver og grønne områder kan være høj, hvis vi giver naturen plads. Her er 5 gode ideer til en vildere have.

1// VILDE BLOMSTER

Giv de vilde blomster plads i din have. Bier, sommerfugle og andre insekter er gennem udviklingshistorien knyttet tæt til de vilde urter, hvor de lægger æg og henter nektar og føde. Inviter vilde blomster som kløver, tusindfryd, håret høgeurt, kællingetand, klokkeblomst og kongepen ind i din græsplæne, ved at undlade at gøde, kalke og slå den overalt. Eller lad klynger af fx brændenælde, løgkarse, tidsler og skvalderkål stå i kanten af haven til glæde for de små bestøvere.

2// TRÆER OG BUSKE

Træer og buske rækker op i luften og dybt ned i jorden. De er med til at skabe et varieret levested med sol og skygge for alt der kribler og krabler. Her er redepladser og skjulesteder for fugle, egern og pindsvin. Her er grene, bark, blade, blomster, frugter og frø for masser af organismer. Plant frugttræer og hjemmehørende træer som hylde, røn, hvidtjørn, hassel, eg, birk og bøg. De har mange arter knyttet til sig. Og sæt fuglekasser op.

3// KVAS, KOMPOST OG BRÆNDESTABLER

Bunker af kvas og kompost er sammen med brændestabler fantastiske leve- og overvintringssteder for pindsvin, gærdesmutter, frøer, salamander, krybdyr og insekter. De døde grene er også paradis for alle de smådyr, bakterier og svampe, som hører til nedbryderne i fødekæden.

4// STENBUNKER

Læg en bunke af store marksten et sted i din have. Stenene bliver varmet op af solen og skaber et varieret levested for vekselvarme dyr som fx markfirben, snoge, frøer, tudser og salamander. Men også insekter, edderkopper, snegle og mange andre dyr holder af de lune sten.

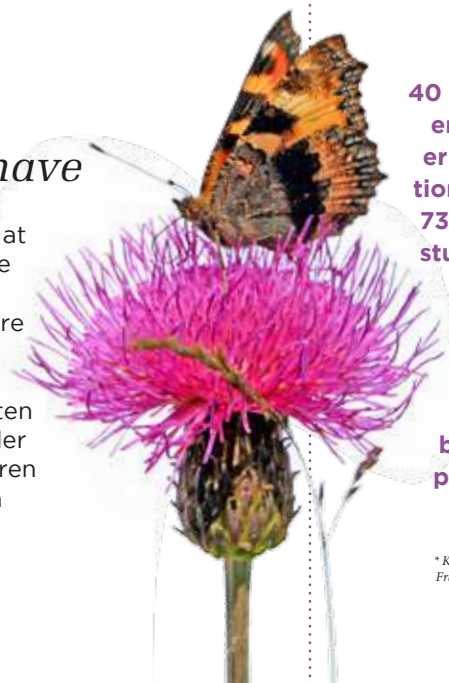
5// VAND I HAVEN

Vand i haven er til glæde for frøer, tudser og salamandre – og drikkevand for fugle og andre dyr. Så sæt et fuglebad op – eller grav en lille havedam.

VERDENS INSEKTER HAR BEHOV FOR LEVESTEDER

40 procent af verdens insektarter er i tilbagegang og en tredjedel er truet. Det viser et nyt internationalt studie*, som er baseret på 73 studier fra hele verden. Ifølge studiet er årsagen til insekternes tilbagegang tab af levesteder, pesticider, gødskning og klimaforandringer i nævnte rækkefølge. Insekter er centrale i fødekæderne, de bestøver en stor del af verdens planter og står for nedbrydning og genbrug af næringsstoffer.

* Kilde: World wide decline of the entomofauna: A review of its drivers. Francisco Sánchez-Bayo, Biological Conservation. Vol 232. April 2019.

PÅ JAGT MED DETEK TOR

*Fortiden vælter op
af jorden ved Gl. Lejre*

Af Nynne Sørgaard

"Vi havde gået 20 mandetimer på en lille mark uden at finde noget. Og så - lige før vi går hjem, finder Iohannes det første stykke. Pludselig vælter det op af jorden på et meget lille område."

Sådan fortæller Tommy Holmgaard Olesen om den dag i 2012, hvor han sammen med de to svenske detektor-venner, Tobias Bondesson og Iohannes Miaris Sundberg, fandt en stor sølvskat. I dag ligger Mannerup-skatten på Lejre Museum, hvor man fra juni måned vil kunne opleve en ny pop-up udstilling om detektorførere og nogle af deres fund fra Lejre, Roskilde og Frederikssund Kommune.

"Det er jo et fantastisk kick, man får, når man går ud og finder en ting, som har ligget i jorden i måske 2000 år eller mere, og man er den første siden da, der tager den op i hånden."

Tommy Tingfinder

Tommy Holmgaard Olesen bor i Osted og arbejder til dagligt som dyrlæge, men i fritiden går han med detektor.

"Jeg har altid interesseret mig for arkæologi. Da jeg var en lille knejt ovre i Jylland, gik jeg ude på markerne og ledte efter flintesager. På et tidspunkt fandt jeg ud af, at jeg skulle have en metaldetektor," fortæller den nu 66-årige dyrlæge. Og netop interessen for arkæologi og historie er, ifølge Tommy selv, årsag til, at lysten til at gå med metaldetektor består 14 år efter, at han købte sin første.

"Er der gjort et godt fund eller et skattefund, så tjuhej vilde dyr skal alle ud og have en detektor, fordi de tror, de kan finde guld og grønne skove. De fleste af os gamle har altid haft en interesse for historie og arkæologi – det var derfor vi købte detektorerne," forklarer Tommy med et smil. Og der findes næppe mange som ham, der har travet markerne tynde omkring Gl. Lejre.

"Vi vil gerne gå hver weekend, men man har jo også familie og andre interesser, man skal tage hensyn til," siger Tommy, som gerne går 7-8 timer på en dag, når han er ude i weekenden. Konen er aldrig med, for den slags interesserer hende ikke – hun har sine egne interesser.

Gensyn med fortiden

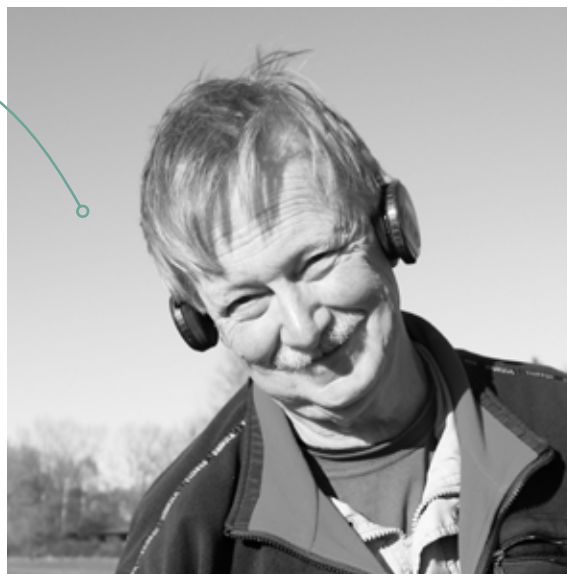
Gennem de sidste 14 år har Tommy fundet hundredevis af danefæ, heriblandt flere skatte. Og selvom han med tiden er blevet hærdet, giver det stadig et sug i maven, når han graver en historisk genstand frem fra mulden.

"Det er jo et fantastisk kick, man får, når man går ud og finder en ting, som har ligget i jorden i måske 2000 år eller mere, og man er den første siden da, der tager den op i hånden. Det, som du har læst i bøger, bliver jo virkeliggjort! Det, du interesserer dig for, bliver levende! Og du ved aldrig, hvad der ligger i næste sving," smiler den garvede detektorfører og tilføjer: "Som regel noget skrald. Jeg kan huske en dag for nyligt, hvor vi gik fire mand ude på en mark, og da vi var færdige, havde vi samlet 17 kilo skrald."

Der kan være langt mellem de gode fund. Men selv på dage, hvor Tommy ingenting finder, elsker han sin hobby.

"Man får en oplevelse alene eller sammen med andre. Man kommer ud i naturen og får en masse motion, ja, nogen får jo abstinenser, når de ikke kommer ud at gå," siger dyrlægen og tilføjer: "Og når vi snakker fund, taler vi om danefæ-fund, det vil sige de ting, der skal afleveres. Vi finder også nyere mønter og ting, som man kan sige er interessante lokalhistorisk. Så man finder jo altid noget."

**TOMMY HOLMGAARD OLESEN
BOR I OSTED OG ARBEJDER TIL
DAGLIGT SOM DYRLÆGE, MEN I
FRITIDEN GÅR HAN MED DETEKTOR.**

Lyden af guld

Tommy har ikke én favorit, når det kommer til fortidsfund, men vikingemønter - dem holder han af at finde.

”De er lavet af sølv, og de mest almindelige er nok de arabiske dirhem. Vikingerne kunne ikke læse, hvad der stod på mønten, så det var sølvvægten, man brugte. Vi finder både halve og kvarte mønter og små klip. Vægtlodder i vikingetiden var meget vigtige, fordi man handlede efter vægt. Længere tilbage havde man også guld,” fortæller Tommy.

”Jeg fandt en guldskat heroppe i Lejre ved Ny Kongsgaard. Det var klipguld, hvilket vil sige guld, der var klippet i stykker, fordi man brugte det som betalingsmiddel,” tilføjer han med lys i øjnene.

Når Tommy bevæger sig rundt på markerne ved Gl. Lejre, er det altid med metaldetektoren i højre hånd og spaden i venstre. Metaldetektoren svinger han frem og tilbage, imens han går. Spaden holder han i ro – indtil der lyder et spændende signal i de trådløse høretelefoner, som dækker Tommys ører. For de fleste lyder signalerne blot som et virvar af skrattende lyde, men for Tommy er det et sprog, som han har lært at afkode.

”Detektoren snakker så meget, fordi der er så meget i jorden, så i starten graver du rigtig meget, men med tiden lærer du at adskille lydene fra hinanden. Folk tror, at man kan høre, om det er guld eller sølv, men det kan man ikke,” forklarer Tommy.

DANEFÆ

Et fund er danefæ, når det opfylder Nationalmuseets danefækriterier. Alt, der kan være danefæ, skal afleveres. Det gælder blandt andet:

- **Alt guld**
- **Alt sølv fra Danmarks Oldtid og Middelalder (undtagen enkeltfundne smelteklumper og dråber)**
- **Bestemmelige fibler i bronze fra Danmarks Oldtid**
- **Vægtlodder af bly fra Danmarks Oldtid**
- **Kranier og skeletdele fundet i moser og vådområder fra Danmarks Oldtid**
- **Genstande, der indgår i samlede skattefund eller samlede vragfund fra Danmarks Oldtid, Middelalder eller Renæssance er danefæ uanset materialet.**

Dette er et uddrag af Danefækriterierne. Find den fulde liste på nationalmuseets hjemmeside.

Et af Tommys mest berømte fund er denne lille sølvfigur, som har fået navnet Odin fra Lejre. Foto: Ole Malling

”Det med at aflevere mine fund, det er ikke et problem – for hvad skulle jeg bruge dem til? Lægge dem ned i en skuffe og gemme dem? Nej, det allersjoveste er at få dem udstillet nede på museet.”

En engels tålmodighed

Museerne, som modtager fund fra detektorførere, sætter pris på systematik og grundighed. Og det er to ting, som Tommy kan stå inde for, når han traver op og ned ad markerne med GPS i lommen. ”Man skal have en engels tålmodighed. Nogle enkelte går bare sådan formålsløst rundt på markerne – det kan min diagnose ikke klare,” siger han med et smil.

Allerede ude på marken kan han via sin telefon uploade et billede og koordinater på fundstedet til en online database, DIME, og på den måde hjælper han museet med at registrere fundene korrekt.

”Det er meget sjældent, vi finder noget, som vi ikke umiddelbart kan sætte ID på. Men finder du noget, du ikke ved, hvad er, så lægger du det bare ind på en af vores grupper på Facebook, og så er der en dér, der ved det,” fortæller Tommy.

Et par gange om året tager han turen til Roskilde Museum for at aflevere sine fund til arkæologen Cille Krause. Alt det, som hun også mener, er danefæ, sender hun videre til Nationalmuseet, hvor andre arkæologer undersøger og beskriver fundene. Det, der ikke er danefæ, kommer retur som ’ejfæ’ og resten bliver i København. Og så får man et danefæ-brev, fortæller Tommy:

”Man får et brev fra Nationalmuseet, hvor de beskriver, hvad man har fundet. Jeg har lige fået et i dag på 57 fund oppe fra Gl. Lejre.”

Oplev detektorfund på ny udstilling

”Det med at aflevere mine fund, det er ikke et problem – for hvad skulle jeg bruge dem til? Lægge dem ned i en skuffe og gemme dem? Nej, det allersjoveste er at få dem udstillet nede på museet,” siger Tommy, som derfor også glæder sig over, at der nu kommer en ny pop-up udstilling på Lejre Museum.

På pop-up udstillingen vil man fra midten af juni kunne opleve et udvalg af detektorfund fra Lejre, Roskilde og Frederikssund Kommune. Der vil være genstande fra både bronzealder, jernalder og middelalder, som er fundet af de mange detektorførere, der ligesom Tommy er opslugte af at grave fortiden op her i området.

”Udstillingen handler om detektorførere og detektorfund, og om det store frivillige arbejde, de gør,” fortæller museumsinspektør Cille Krause fra ROMU, som årligt modtager omkring 1000 detektorfund fra de tre kommuner. ”De frivillige detektorførere udgør en kæmpe ressource ved at bidrage til museets viden om, hvad der ligger derude. Vi ville ikke selv have mulighed for at gå ud og finde de ting, de kommer med,” forklarer hun og tilføjer:

”Genstandene supplerer de arkæologiske udgravninger. De fortæller om de mennesker, der har levet. Tingene ligger der jo ikke tilfældigt, de ligger der af en grund, og det er fordi man har brugt dem dengang i fortiden.”

I Nationalpark Skjoldungernes Land finder man en meget høj koncentration af fortidsminder, og et af nationalparkens formål er at bevare og synliggøre kulturhistorien i området. Derfor støtter nationalparken den nye pop-up udstilling med en montre, som opfylder de sikkerhedskrav, der stilles, når man ønsker at udstille danefæ.

Jagten på fortiden fortsætter

Flere af Tommys fund har været udstillet i længere tid på Lejre Museum. Det gælder både guldskatten med klipguld, som han fandt i 2011, den berømte lille sølvfigur ’Odin fra Lejre’, som han fandt i 2009, samt Mannerupskatten, som han fandt den dag tilbage i 2012 med vennerne Iohannes og Tobias.

”Det er jo vildt! Man ved aldrig, om der er 100 stykker eller 200 stykker eller, som her, 3000 stykker! Det ved du jo ikke, når du finder de første. Vi er kommet tilbage flere år i træk og har søgt derude. Hver gang der er pløjet, går vi ud og finder en 2-5 stykker. Der er nogle marker her i Lejre, hvor vi har gået i 10 år og hver gang, der er pløjet, kommer der noget nyt op,” slutter Tommy Olesen.

Nationalpark Skjoldungernes Land har en fibel i logoet. En fibel er et slags spænde, som blev brugt til at hæfte tekstiler sammen – og til pynt. Foto: ROMU

NY POP-UP Udstilling:

SE DETEKTOR FUNDENE PÅ LEJRE MUSEUM

Hvornår: Udstillingen åbner den 18. juni og vil derefter kunne opleves i museets åbningstid frem til den 31. oktober, når museet lukker ned for sæsonen.

Hvad: På udstillingen kan man få et indblik i, hvad der motiverer detektorførerne og opleve udvalgte detektorfund fra Roskilde, Lejre og Frederikssund Kommune.

Hvem: Bag udstillingen er ROMU i samarbejde med de mange frivillige detektorførere fra området.

Når danefæ som fx Mannerupskatten skal udstilles, er der høje krav til sikkerheden. Nationalpark Skjoldungernes Land støtter den nye pop-up udstilling med en stor sikkerhedsmontre.
Foto: ROMU

SÅDAN VIRKER EN METALDETEKTOR

SÅDAN KOMMER DU I GANG MED DETEKTOR

// Alle kan gå med detektor i Danmark

Først må du kontakte den, der ejer jorden, hvor du ønsker at gå. Du skal have tilladelse fra fx lodsejer, Naturstyrelsen eller kommunen. Går du i nationalparkens kommuner, bør du også kontakte arkæolog Cille Krause fra ROMU. Hun tager imod detektorfund fra området, og hun vil kunne vejlede dig om museets ønsker til registrering, håndtering og aflevering af fund. Endelig kan det være en god idé at kontakte en lokal detektorfører, detektorklub eller amatørarkæologisk forening. Det er en fordel at gå flere sammen, og de etablerede detektorførere kan hjælpe dig godt på vej.

MANGE FLERE
ARRANGEMENTER

Nationalparken har en lang række formidlingspartnere og et helt korps af formidlere, der arrangerer ture i nationalparken. Tjek vores hjemmeside og læs mere om de mange tilbud.

SOMMER I NATIONAL PARKEN

Nationalparkens naturvejledere inviterer til masser af arrangementer. Her er et uddrag til din sommer.

SOMMERFERIE PÅ TADRE MØLLE

7. juli

Mød nationalparkens naturvejleder Sofie Clauson-Kaas, når Tadre Mølle åbner dørene op til sommerferie-løjer den 7. juli kl. 12-16.

Foto: Nynne Sørgaard

Oplev naturen omkring Selsø Slot den 10. juli, når nationalparkens naturvejleder inviterer til sommerferie-løjer på den gamle herregård. Foto: Elisabeth Holm Nielsen.

MØD SMÅDYR I SOMMERFERIEN

8. juli - 11. juli

Naturvejleder Sofie Clauson-Kaas laver aktiviteter med smådyr for de 4-10 årige. Mød hende på Lyndby Strand den 8., Avnsø den 9., Selsø Slot den 10. og Salvadparken den 11. juli. Det er klokken 10-13 og gratis.

FJORDENS DAG

15. sept.

Den 15. september holder nationalparken Fjordens Dag. Kom og deltag i en lang række aktiviteter på lokaliteter langs Roskilde Fjord.

STORE STRAND- OPRYDNING

21. sept.

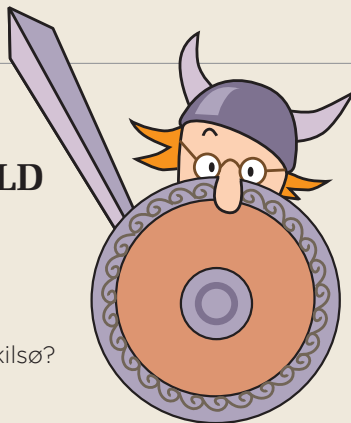
Den 21. september er der igen stor strandoprydning. I marts samlede frivillige omkring et ton affald og 8000 cigaret-skodder. Skal du være med til at slå rekorden?

SPØRG PROFESSOR SKJOLD

// nationalparkens brevkasse

Hvor kommer fjordens trækfugle fra?
Hvad er nationalparkens farligste dyr?
Og hvorfor var der engang munke på Eskilsø?

Send store og små spørgsmål til
npskjold@danmarksnationalparker.dk
- professor Skjold finder svaret!

KOM UD

// i nationalparken

På nationalparkens
hjemmeside og app kan
du finde inspiration til
ture i nationalparken.

Hent appen 'Nationalpark
Skjoldungernes Land' i App
Store eller Google Play.

FØLG NATIONALPARKEN

// @nationalparkskjoldungernesland

NÆSTE NATIONALPARK MAGASIN

// Lander i din
postkasse i 2020

RIS OG ROS // skriv til os...

Vi håber, at du har haft glæde af det første nationalparkmagasin.
Har du forslag til historier til det næste? Er der noget du savner
eller undrer dig over? **Så skriv meget gerne til os!**

Tilmeld dig nationalparkens
nyhedsbrev via hjemmesiden
og hold dig opdateret!

SEKRERATETS MEDARBEJDERE:

Anders Bülow, Camilla van Deurs, Henrik Paabye,
Louise Liv Holm, Malene Bendix, Mikkel Eeg, Nynne Sørgaard,
Sam Christensen, Thomas Vestergaard-Nielsen

Min nationalpark" er udgivet af Nationalpark Skjoldungernes Land i juni 2019.
Gengivelse fra bladet er tilladt med kildeangivelse.
Bladet er trykt på miljøvenligt papir og med miljøvenlig trykteknik.

REDAKTØR:

Anders Bülow

LAYOUT OG PRODUKTION:

Grønager Reklamebureau

OPLAG:

67.000 stk.

FOTOGRAFER:

Andreas B. Elkjær, Björn Schulz,
Christina Gejel Nielsen, David
Stjernholm, Elisabeth Holm
Nielsen, Erdal Bilici, Erika
Grøntved, Fishing Zealand,
Galleri Jacob Bjørn, Hans Henrik
Erhardi, Katrine Skov Petersen,
Kristoffer Juel Poulsen,
Malene Bendix, Martin Kunzendorf,
Naturstyrelsen, Nynne Sørgaard,
Ole Malling, Poul Bjerager,
Rikke Sigen, ROMU, Rune Bosse,
Sagnlandet, Sam Christensen
og Werner Karrasch.

ILLUSTRATIONER:

Eva Wulff og Lise Dalsgaard

SKRIBENTER:

Camilla van Deurs
Malene Bendix
Nynne Sørgaard
Sofie Clauson-Kaas

KONTAKT

NATIONALPARK SKJOLDUNGERNES LAND

LEDREBORG ALLÉ 2A
DK-4320 LEJRE
+45 9359 7090

npskjold@danmarksnationalparker.dk
nationalparkskjoldungernesland.dk

SIGNATURER

- Shelter- og teltplads
- Teltplads
- Overnatning
- Badested
- Fiskested
- Udsigtstårn
- Station
- Trækfærge
- God tur for kørestolsbruger med hjælper
- Nationalparkens grænse

STIER

Vandruter

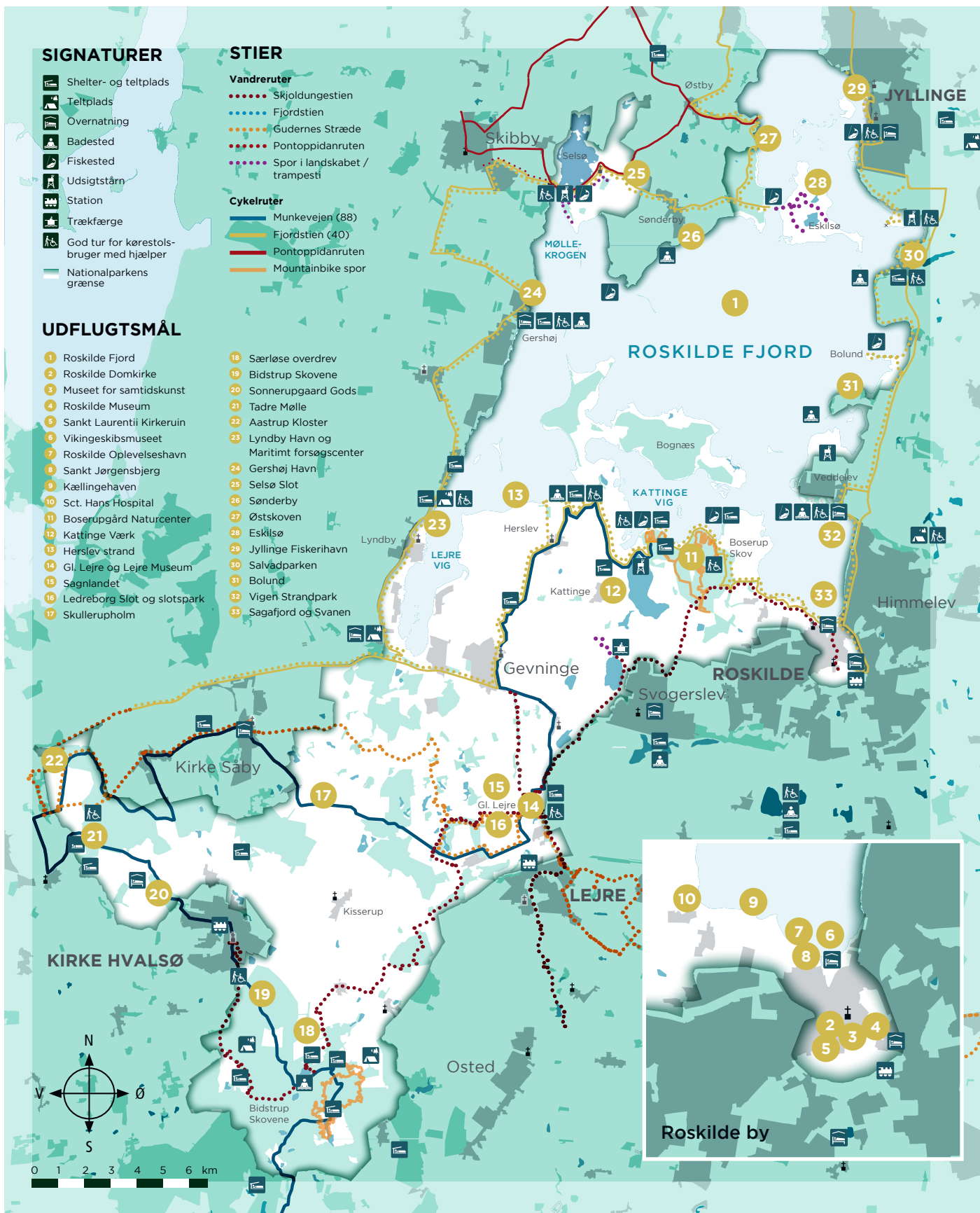
- Skjoldungestien
- Fjordstien
- Gudernes Stræde
- Pontoppidanruten
- Spor i landskabet / trampesti

Cykelruter

- Munkevejen (88)
- Fjordstien (40)
- Pontoppidanruten
- Mountainbike spor

UDFLUGTSMÅL

1 Roskilde Fjord	18 Særløse overdrev
2 Roskilde Domkirke	19 Bidstrup Skovene
3 Museet for samtidskunst	20 Sonnerupgaard Gods
4 Roskilde Museum	21 Tadre Mølle
5 Sankt Laurentii Kirkeruin	22 Aastrup Kloster
6 Vikingeskibsmuseet	23 Lyndby Havn og Maritimt forsøgscenter
7 Roskilde Opleveleshavn	24 Gershøj Havn
8 Sankt Jørgensbjerg	25 Selsø Slot
9 Kællingehaven	26 Sønderby
10 Sct. Hans Hospital	27 Østskoven
11 Boserupgård Naturcenter	28 Eskilsø
12 Kattinge Værk	29 Jyllinge Fiskerihavn
13 Herslev strand	30 Salvadparken
14 Gl. Lejre og Lejre Museum	31 Bolund
15 Sagnlandet	32 Vigen Strandpark
16 Ledreborg Slot og slotspark	33 Sagafjord og Svanen
17 Skullerupholm	

Nationalpark Skjoldungernes Land
 Ledreborg Allé 2A
 4320 Lejre
 +45 9359 7090
nationalparkskjoldungernesland.dk

